

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

”Därför måste man ju vara uppdaterad”

- en studie om litteratur- och mediekonsumtion i
undervisningen

Författare

Josefina Davidsson

Merit Lindström

Handledare

Wiveca Friman

”Därför måste man ju vara uppdaterad”

- en studie om litteratur- och mediekonsumtion i undervisningen

Abstract

Syftet med arbetet är att undersöka om det går att skapa en balans mellan litteratur och medier i undervisningen. I litteraturgenomgången redogörs för teorier som är aktuella för den empiriska undersökningen. En beskrivning görs av medier och litteraturens ställning, samt hur dessa begrepp kan integreras i undervisningen för elever i åldrarna 9-12 år. Vidare presenteras en inblick i undersökningar som redogör för hur konsumtionen av litteratur och medier ser ut.

För att få svar på forskningsfrågan genomförs dels intervjuer med lärare och dels enkätundersökningar med elever i grundskolans tidigare år. En jämförelse görs mellan svaren gällande den faktiska litteratur- och mediekonsumtionen i undervisningen och elevernas användning på fritiden.

De övergripande slutsatserna för undersökningen blir att elevernas konsumtion av litteratur och medier på fritiden både är omfattande och förhållandevis jämn. Lärarna använder sig däremot inte lika balanserat, i samma utsträckning av medier och litteratur i undervisningen, utan litteratur dominerar även om en viss skillnad mellan lärarna kan urskiljas.

Ämnesord: litteratur, medier, konsumtion, litteratur- och mediekonsumtion, balans, lärare, elever 9-12 år

INNEHÅLL

INNEHÅLL.....	3
Förord.....	5
1. INLEDNING.....	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Syfte.....	7
1.3 Frågeställningar.....	8
1.4 Definitioner.....	8
2. LITTERATURGENOMGÅNG.....	10
2.1 Historiskt perspektiv på litteratur och medier fram tills idag.....	10
2.1.1 Litteratur och mediers beskrivning i läroplanerna – Lgr 69, Lgr 80 och Lpo 94....	10
2.1.2 Hög- och lågkultur.....	12
2.1.3 Moralisk panik och mediepanik.....	13
2.2 Kunskapssyn.....	14
2.2.1 Kognitivism och konstruktivism.....	14
2.2.2 Sociokulturellt perspektiv.....	15
2.3 Litteratur och medier i undervisningen.....	16
2.3.1 Lärarnas och skolans uppdrag.....	16
2.3.2 Skolans ställning som kunskapsförmedlare.....	17
2.3.3 Att arbeta med medier och litteratur i undervisningen.....	18
2.3.4 Mediepedagogik – att lära om och med medier.....	21
2.4 Litteraturens och mediers påverkan.....	22
2.4.1 Medieundervisning och mediekonsumtion.....	22
2.5 Balans mellan litteratur och andra medier.....	23
2.5.1 Litteratur och medier kan kompletterat varandra.....	24
2.6 Konsumtionen av litteratur och övriga medier.....	25
2.6.1 Förhållandet mellan medier och litteraturen.....	25
2.6.2 Resultat av Medierådets undersökningar.....	26
2.7 Problemformulering.....	27
3. EMPIRISKA METODER OCH GENOMFÖRANDE.....	28
3.1 Metoder.....	28
3.2 Genomförande.....	28
3.2.1 Urval.....	29
3.2.2 Genomförande av intervjuer.....	30
3.2.3 Genomförande av enkäter.....	30
3.2.4 Etiska principer.....	31
3.2.5 Validitet.....	31
3.2.6 Presentation av lärarna i undersökningen.....	32
4. RESULTAT OCH ANALYS.....	33
4.1 Resultat och analys av enkäterna.....	33
4.1.1 Fråga 1.....	33
4.1.2 Fråga 2.....	34
4.1.3 Fråga 3.....	34
4.1.4 Fråga 4.....	35
4.1.5 Fråga 5.....	35
4.1.6 Fråga 6.....	36
4.1.7 Fråga 7.....	36

4.1.8 Fråga 8.....	37
4.1.9 Fråga 9.....	37
4.1.10 Fråga 10.....	38
4.1.11 Fråga 11.....	38
4.2 Resultat och analys av intervjuerna.....	38
4.2.1 Lärarnas arbete med litteratur i undervisningen.....	39
4.2.2 Lärarens arbete med medier i undervisningen	39
4.2.3 Lärarnas tankar om elevernas litteraturkonsumtion	40
4.2.4 Lärarnas tankar om elevernas mediekonsumtion	41
4.2.5 Medier och litteraturens utbredning i skolan.....	41
4.2.6 Möjligheter till en balanserad konsumtion.....	42
4.3 Jämförelse mellan lärarnas och elevernas svar	42
4.3.1 Lärare A och B samt deras elever	43
4.3.2 Lärare C samt eleverna.....	43
4.3.3 Lärare D samt eleverna	43
4.3.4 Lärare E samt eleverna.....	44
4.3.5 Lärare F samt eleverna	44
4.3.6 Lärare G samt eleverna	44
4.3.7 Lärare H samt eleverna	45
4.4 Resultatdiskussion	45
5. DISKUSSION	47
5.1 Elevernas konsumtion i teorin och praktiken	47
5.2 Litteratur och mediers utrymme i undervisningen	48
5.3 Möjligheter och hinder till litteraturen och mediers ställning.....	50
5.4 Balansens villkor	53
5.5 Metoddiskussion.....	54
5.6 Fortsatt forskning	55
6. SAMMANFATTNING	56
7. REFERENSLISTA.....	58
Bilaga 1 Informationsbrev.....	63
Bilaga 2 Enkätfrågor	64
Bilaga 3 Intervjufrågor	68

Förord

Vi vill börja med att tacka alla lärare och elever som har medverkat i vår undersökning. Ni har alla deltagit med ett stort engagemang och varit positiva i mötet med oss. Härefter vill vi även rikta ett stort tack till vår handledare, Wiveca Friman, som har gett oss utförlig respons och uppmuntran på vägen. Ett tack vill vi också ge till de studenter som på olika vis stöttat, uppmuntrat och gett råd till oss i samband med skrivprocessen.

Ett klargörande gällande vår titel på arbetet anser vi är passande här. Titeln grundar sig på ett uttalande som en av våra intervjuade lärare har gjort (Lärare C). Vi tyckte att citatet var mycket passande som rubrik på uppsatsen.

Eftersom vi skriver om litteratur och medier i arbetet hade vi som mål att söka information från varierande källor. Referenser som vi hänvisar till är: litteratur, artiklar, elektroniska källor, film/TV-program samt muntlig källa.

1. INLEDNING

Litteratur och medier har och kommer alltid att påverka oss människor. Om påverkan är positiv eller negativ varierar beroende på vem du frågar och vilka uppfattningar den tillfrågade har samt när frågan ställs. Däremot är nog alla överens om att både *litteratur* och *medier*¹ berör oss på ett eller annat vis. Skolans ställning i frågan om hur dessa två begrepp påverkar har varierat. Magnus Persson (2000, 2002 och 2007) är exempel på en forskare som har redogjort för skolans negativa ställning till först litteraturen och sedan medierna. Med den här förförståelsen och med uppdraget att skriva en c-uppsats blev valet av ämne enkelt. Området vi valt att skriva om är elevers konsumtion av litteratur och medier som, television, film och datoranvändning samt hur lärarna till eleverna använder medierna i undervisningen. Det är ett ämnesområde som vi anser har genomsyrat hela vår lärarutbildning på Högskolan Kristianstad. En jämförelse kommer att göras mellan elevernas uppfattningar om hur konsumtionen av litteratur och medier ser ut i skolan, samt hur lärarna yttrar att användningen är. Ytterligare en jämförelse görs av elevernas faktiska konsumtion på fritiden och lärarnas tankar om elevernas konsumtion. Undersökningen är ämnad att ge alla som läser uppsatsen en bredare och djupare förståelse och kunskap om litteratur och mediers utbredning, samt vilken funktion begreppen fyller på såväl fritiden som i skolan. Speciellt riktar vi oss till lärare, både blivande och verksamma.

1.1 Bakgrund

I ett tidigt skede av utbildningen utvecklades vårt intresse för litteratur- och mediekonsumtion som vi nu vill bygga vidare på. Intresset grundar sig även på att vi tycker att det är högst aktuellt i dagsläget att ha kunskap om ämnet både som blivande lärare och som samhällsmedborgare. Vi lever i ett postmodernt samhälle där all teknik utvecklas i ett snabbt tempo. I *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94* (2006) står det att skolan har som uppdrag att förbereda eleven för ett liv i samhället, genom att förmedla och diskutera grundläggande värden på bästa sätt. En ökad medvetenhet om barns och ungdomars brukande av medier är därför eftersträvänsvärt, enligt oss. En av våra utgångspunkter för arbetet är, som Cecilia von Feilitzen (2002) belyste vid den Nordiska konferensen i Trondheim *Barn, Unge & Audiovisuelle medier*, att litteraturläsningen minskat något vilket kan ha påverkats av brukandet av andra medier. Feilitzen forskar om bland annat

¹ Vår kursivering av de centrala begreppen i uppsatsen.

medier och kommunikation vid Stockholms universitet. Hon är en av de experter som deltar i Medierådet² som arbetar med att undersöka barn och ungdomars mediekonsumtion och hur de påverkas av konsumtionen. Magnus Persson (2000) hävdar att barn och ungdomar inte är passiva användare av medier. En annan utgångspunkt för vårt arbete är att vi, liksom Persson, ser barn och ungdomar som aktiva användare av olika medier, genom att de tar till sig ny kunskap och information oavsett vilka medier de brukar. Enligt *Lpo 94* ska alla i skolan ta tillvara elevernas intresse, kunskaperna de besitter och deras erfarenheter för att sedan bygga vidare på det i undervisningen. Medierådets undersökningar (2006) visar att barn och ungdomar brukar olika medier ofta, vilket vi ser som ytterligare en viktig anledning till att lärare ska arbeta med medierna i undervisningen. Medierådets undersökningar och *Lpo 94* utgör vår tredje och fjärde utgångspunkt.

Vi anser att vår undersökning är relevant eftersom skolans styrdokument beskriver att elever ska få uppleva undervisningen genom olika uttrycksformer där medier och litteratur anges som två exempel. Samhället förändras och utvecklas oerhört snabbt vilket vi anser leder till att vi måste vara ”medaktörer i denna förändringsprocess” som Hans Albin Larsson poängterade vid en föreläsning på Högskolan Kristianstad. Förändringen gäller bland annat medieutbudet som ständigt omger oss, vilket vi värderar och har olika kunskaper om.

1.2 Syfte

Syftet med undersökningen är att belysa hur litteratur- och mediekonsumtionen ser ut i undervisningen bland eleverna i åldrarna 9-12 år, enligt lärarna och jämföra detta med elevernas konsumtion av medier och litteratur i skolan. En jämförelse kommer även att ske av lärarnas uppfattningar av elevernas litteratur- och medieanvändning på fritiden. Vi kommer att undersöka om det finns en balans mellan elevernas olika mediekonsumtion och litteraturanvändning i skolan. Om litteraturen eller något medier upptar mer utrymme i skolan undersöks också samt hur medie- och litteraturkonsumtionen ser ut under elevens fritid. Eleverna i undersökningen befinner sig i grundskolans tidigare år och är mellan 9-12 år gamla.

² Kommitté vid Regeringskansliet som undersöker barn och ungdomars konsumtion av olika medier och huruvida denna konsumtion kan påverka dem. Omfattande undersökningar genomförs och Medierådet arbetar för ökade kunskaper i skolan om barn och ungdomars mediesituation.

1.3 Frågeställningar

- Hur värderar och använder verksamma lärare litteratur respektive medier i undervisningen?
- Hur ser elevernas konsumtion av litteratur och medier ut i skolan och på fritiden?
- Vilket utrymme har olika medier och litteraturen i skolan idag?

1.4 Definitioner

Vad menar vi med medier och litteratur? *Norstedts svenska ordbok – en ordbok för alla* (2003) definierar begreppet litteratur som ett samlingsord för alla skrivna eller tryckta arbeten inom vilket område som helst. Här följer en beskrivning av begreppet medier enligt Nationalencyklopedin:

Numera betraktas dagspress, veckopress, tidskrifter, radio, TV, satellit- och kabelsystem som massmedier. Även böcker, videogram och fonogram brukar räknas dit.
(<http://www.ne.se>)

När vi använder begreppet litteratur i arbetet innefattar det barn- och ungdomslitteratur, facklitteratur, serietidningar, läromedel och övriga tidskrifter. Litteratur innefattar således alla tryckta publikationer. Begreppet medier innefattar datoranvändning, television, film/dvd och musik. Med datoranvändning syftar vi till alla aktiviteter som sker vid datorn såsom spela spel, skriva, chatta eller surfa på Internet. Vi har valt att särskilja litteratur ur medier eftersom vår undersökning syftar till att undersöka litteraturkonsumtionen jämfört med övrig mediekonsumtion. Litteratur ingår vanligtvis i begreppet medier som ovanstående citat belyser. I kursplanerna belyses litteraturen som viktigt för sig och det vidgade textbegreppet³ betydelse för sig. Följaktligen skiljs de båda begreppen även här åt enligt oss.

Mary Ingemansson (2005) menar att eftersom lärare ska arbeta utifrån kursplanerna och läroplanen måste de ta hänsyn till det som hon definierar som det vidgade textbegreppet. Vi tolkar att även Ingemansson skiljer på litteratur och det vidgade textbegreppet i sin artikel om hur vi lämpligast kan forma våra elever till goda läsare av litteratur. Hon definierar termen god läsare när eleven kan och vill läsa för att nå lärdomar. Vi kommer inte i vårt arbete att

³ Det vidgade textbegreppet omfattar inte bara skrivna texter utan även bilder. Begreppet syftar alltså också till film och video. Det vidgade textbegreppet skrevs först in i kursplanerna 1994, även om medier som film har varit nämnda förut och i kursplanerna 2000 betonas begreppet ännu mer i alla ämnen (<http://www.skolverket.se>).

vidare bearbeta begreppet, som även kan hänföras till estetiken, eftersom dessa två begrepp oftast syftar till de estetiska ämnena bild, musik och drama. Begreppet estetik kan, enligt Jan Thavenius (2003), i likhet med det vidgade textbegreppet, definieras som en bred och allmän betydelse. Begreppen kan även syfta till konst och estetiska uttryck. Thavenius poängterar att även estetiken har fått denna breda och allmänna betydelse på grund av den stora konsumtionen av medier idag. Med medier menar Thavenius bland annat datorer, TV-spel och publikationer/skrifter.

Vi använder oss av begreppen balans och konsumtion kontinuerligt i arbetet. Med balans menar vi inte att litteratur och medier ska eller bör användas i exakt lika stor utsträckning. Utan snarare menar vi att lärare ska erbjuda eleverna varierade undervisningsverktyg i skolan för att på så vis kunna nå ut till alla elever i större utsträckning. Balans innebär enligt oss att varken litteratur eller något medier får uteslutas ur undervisningen. Termen konsumtion anges som ”förbrukning av (vissa) varor el. tjänster” i Nationalencyklopedin (<http://www.ne.se>). Vår definition av konsumtion är förbrukning eller användning av såväl medier som litteratur. Oavsett i vilken utsträckning eller vilken sysselsättning som sker vid till exempel datorn är då enligt oss en sort konsumtion.

2. LITTERATURGENOMGÅNG

I vår litteraturgenomgång kommer vi att presentera ett historiskt perspektiv fram tills idag på litteratur och medier. Det gör vi dels genom en tillbakablick på vad och hur styrdokumentet har beskrivit dessa två begrepp och dels via en genomgång av vilka åsikter människor har haft och har om litteraturen och medierna. Vidare belyser vi olika kunskapssyner och här presenteras olika teoretiker. Sedan följer ett avsnitt som behandlar litteraturen och medier i undervisningen och därefter redogörs för vilken påverkan litteratur och medier har på skolan, samhället och på individen. I nästa del av arbetet beskrivs huruvida en eventuell balans kan skapas mellan medierna och litteraturen i undervisningen. Till sist presenteras bland annat Medierådets undersökning om barn och ungdomars medie- och litteraturkonsumtion på fritiden.

2.1 Historiskt perspektiv på litteratur och medier fram tills idag

Under följande avsnitt beskrivs läroplanerna: *Lgr 69*, *Lgr 80* och *Lpo 94* samt även *Grundskolans Kursplaner och betygskriterier 2000* riktlinjer gällande skolans uppgifter, lärarens skyldighet och några mål som eleverna ska uppnå i förhållande till medierna och litteraturen. Vidare belyses Perssons (2000, 2007) och Olle Holmbergs (1994) redogörelse för hög- och lågkultur med ett efterföljande avsnitt om moraliska paniker och mediepaniker.

2.1.1 Litteratur och mediers beskrivning i läroplanerna – Lgr 69, Lgr 80 och Lpo 94

I *Läroplan för grundskolan Lgr 69* (1969) står det gällande elevernas läsning att de ska få samtala om litteratur, leta efter egen fakta och läsa på egen hand med lärarens handledning. Eleverna ska också få möta upplevelser och tillägna sig kunskaper genom bland annat film och television. Vidare står det att läraren ska organisera undervisningen i ämnet svenska genom att ta hänsyn till elevens fritids- och skolsituation. Elevernas läsning ska till största del bestå av sakprosa och fiktionslitteratur⁴. *Lgr 69* belyser vikten av att förbereda eleverna inför framtiden: ”Ett mål på längre sikt bör vara att intressera eleverna för att delta i det mångskiftande kulturliv som människan i vårt samhälle möter och som förmedlas av böcker, tidningar och tidskrifter, teater, radio, film och television.” (1969:134). Vidare står det att skolan ska vara en förebild och hjälpa eleverna att använda dessa uttrycksformer, eftersom

⁴ Fakta- och skönlitteratur.

eleverna då kan få en inblick, kunskap och även granska uttrycksformerna för att förstå den omvärld de lever och verkar i. I kursplanen för teckning (1969) står det att eleverna ska öva att själva vara produktiva genom iakttagelseövningar som innebär att samtala om deras individuella material jämfört med det som eleverna upplevt genom bland annat film och television.

Läroplan för grundskolan Lgr 80 (1980) beskriver ett mål som eleverna ska ha uppnått efter genomgången grundskola: ”De skall kunna läsa så bra, att de kan skaffa sig kunskaper, information och upplevelser genom tidningar och tidskrifter, uppslagsböcker, fackböcker och skönlitteratur.” (1980:133). *Lgr 80* belyser att en stor tyngdpunkt ska läggas på läsandet av skönlitteratur i ämnet svenska eftersom det inom de natur- och samhällsorienterade ämnen istället läggs stor tyngd på facklitteratur. Vidare står det i läroplanen att det är igenom skönlitteraturen elevernas läsintresse skapas. *Lgr 80* beskriver att ”Huvudparten av den litteratur som säljs till barn och ungdomar är konstnärligt undermålig och hårt präglad av värderingar som skolan har till uppgift att avslöja och motarbeta.” (1980:136). En väsentlig uppgift för skolan blir därför att föreslå annan litteratur till eleverna som de kan jämföra och granska den undermåliga litteraturen med. *Lgr 80* beskriver att elever i alla stadier från låg- till högstadiet ska tillverka såväl som samtala om bland annat tidningar och filmer. Arbetet och diskussionerna ska genomföras för att eleverna på så vis själva ska kunna upplysa om och skapa diskussioner kring det lästa samt läsa för nöjes skull. Arbetssätt som ska genomsyras i alla ämnen. Vidare står det att eleverna ska berikas med lärdomar om människors existens i olika sociala situationer och med mediers hjälp såsom television, tidningar och film kan lärdomarna uppnås. I de samhällsorienterade ämnena ska eleverna inhämta kunskaper som de behöver som samhällsmedborgare. Kunskaperna kan eleverna bland annat uppnå genom att de lär sig tyda och granska den information som de tillägnar sig genom massmedierna och genom egna erfarenheter.

I *Lpo 94* (2006) står det att eleverna ska berikas med kunskaper och förståelse för mediers påverkan på deras liv i samhället. Detta för att eleverna ska kunna hantera och använda olika informationstekniker som verktyg i deras kunskapssökande. För att eleverna ska berikas med kunskaper och studiefärdigheter, kunna analysera och upptäcka relationer inom informationsteknik måste skolan tillhandahålla varierade kunskapskällor. Skolan ska också presentera olika metoder som till exempel eget aktivt skapande. Undervisningen i skolan ska

ha elevernas tidigare lärdomar, behov och livserfarenhet som utgångsläge för att underlätta för eleverna i deras utveckling till självständiga individer och samhällsmedborgare.

I kursplanen (2000) för ämnet svenska står det att eleverna ska få möjligheter att stärka sin förmåga att skriva, lyssna, se, tala och läsa. Eleverna ska även konsumera såväl som berikas med kunskaper och förståelse. Förståelsen ska öka genom bland annat skönlitteratur, film samt via samtal med varandra om erfarenheter och upplevelser som gjorts. Vidare beskrivs ämnet bild som växande och att ämnet har en större betydelse i dagens informationssamhälle. Bilder förekommer ofta och kommunicerar tillsammans med andra uttrycksformer. Medier spelar därför en stor roll för de kommunikationer som sker i samhället idag. Syftet för ämnet samhällskunskap är bland annat att eleverna ska utveckla kompetens gällande bruk av olika informationskällor. Eleverna ska också lära sig att analysera informationskällorna, värdera samt fatta egna beslut angående den information de möter. Vidare ska eleverna presentera lärdomar som de berikats med. Förmågorna är viktiga för eleverna att berikas med på grund av det föränderliga samhälle där de möter mycket information.

2.1.2 Hög- och lågkultur

Persson (2000) belyser att människors syn på litteratur genom historien alltid har delats upp i bra och dålig litteratur. Den dåliga, eller låga litteraturen tillhör det som Persson kallar för populärkultur eller masskultur. Han redogör för skillnaderna mellan hög- och låglitteraturen. Den höga litteraturen anses vara accepterad medan den låga försöker vinna mark. I skolan var tankegången den samma. Det drogs en stark skiljeväg mellan låg- och hög litteratur. Eleverna skulle endast undervisas samt använda sig av den höga litteraturen för att inte påverkas av den låga. När den låga litteraturen på 1960-talet gavs plats inom skolans gränser var det för att eleverna skulle upptäcka skillnaderna dem emellan. Förhoppningen var att eleverna skulle inse den låga litteraturens brister.

Persson (2000) beskriver hur samhället ser på barn och ungdomars användning av populärkultur. Ett nyckelord som Persson poängterar är just bredden av medier som barn och ungdomar nyttjar. Det är allt från television, video, datoranvändning, läsning av tidningar och böcker. ”Bilderna man får av ungdomars mediebruk är ironiskt nog att den kännetecknas av en både större aktivitet och bredd än hos vuxna – som ju gärna anklagar ungdomar för passivitet och enkelspårighet.” (2000:21).

Persson (2007) belyser att litteraturens position i dagens postmoderna samhälle har förändrats i förhållande till förr. Enligt författaren beror denna omplacering bland annat på att människor idag konsumerar och möter medier i en större utsträckning. Uttrycken högt och lågt blev sedan, enligt Persson (2000), en skiljeväg mellan litteraturen som stod för det höga och medier så som dator, television och film som utgjorde exempel på det låga. Persson anser att gränserna dem emellan har minskat vilket, enligt honom, kan bero på att människor använder både litteratur och medier i sitt vardagliga liv och inte gör någon åtskillnad dem emellan om vad som är högt och lågt. Även Holmberg (1994) anser att gränserna mellan det låga och höga har reducerats. Människor blandar och konsumerar olika medier i större utsträckning idag, vilket, enligt Holmberg, också gör att reaktioner hos människor förändras gällande olika medier. Det utbryter inte mediepanik i samma utsträckning idag som förr.

2.1.3 Moralisk panik och mediepanik

Persson (2002) redogör för hur moraliska paniker utbryter genom att aktörer så som samhällsdebattörer ständigt varnar människor för till exempel nya medier intåg. ”Masskulturens medier och nya symboliska uttrycksformer har regelbundet utlöst moraliska paniker” (2002:29). De paniker som Persson skildrar har varierat så till vida att varje gång något nytt medier har varit på frammarsch utbröt en ny moralisk panik. Detta har avsett allt från litteratur, televisionen, filmen/video och datorspel. Persson refererar till Kirsten Drotner gällande dessa moraliska paniker eller det som Drotner definierar som mediepanik:

Vuxna experter – lärare och socialarbetare, kulturkritiker och politiker – definierar det nya massmediet som ett socialt, psykologiskt och/eller moraliskt hot mot de unga och utser sig själva till problemlösare i allmänhetens tjänst. Juridiska och utbildningspolitiska åtgärder vidtas och intresset avtar – tills ett nytt massmedium startar den offentliga debatten igen. Denna spiralrörelse är vad som kännetecknar en *mediepanik* (2002:29).

Även Margareta Rönnberg (2006) diskuterar begreppen moralisk panik och mediepanik. Dessa fenomen tenderar enligt Rönnberg till att först skapa enorma effekter och därefter visa sig vara kortlivade för att till sist framstå som främmande och ofattbara.

2.2 Kunskapssyn

Nedan följer olika teoretikers resonemang och syn på hur lärande sker, synsätt som överrensstämmer med vår kunskapssyn: Vikten av att tillgodose eleverna med varierade verktyg i undervisningen, följa samhällets och teknikens utveckling samt elevernas eget skapande i lärande situationer. Vi finner därför följande inblick relevant för vårt arbete. Ideologierna presenteras i följande ordning: konstruktivism och det sociokulturella perspektivet.

2.2.1 Konstruktivism

Christer Stensmo (1994) hänvisar till Jean Piagets studier och teorier för att förklarar begreppet konstruktivism. Konstruktivism kallas den kunskapsteori som Piaget representerar och synsättet på kunskap är enligt honom att:

[...] kunskap är något som en människa konstruerar utifrån sina erfarenheter. Kunskapen är inte liktydig med empiriska sinnesintryck. Kunskap är heller inte liktydig med inre, rationella resonemang, oberoende av sinnesintrycken. Kunskap är ett mentalt redskap för att förstå verkligheten och den konstrueras i ett samspel mellan sinnesintryck och förnuft (1994:33).

Inom den konstruktivistiska kunskapsteorin har självreglering en viktig roll. Det innebär att mellan den externa påverkan människan omges av och de inre kunskaperna som hon besitter, ska det skapas en balans. En konflikt uppstår om människans inre kunskaper och förväntningar inte stämmer med observationer som hon gjort i den yttre världen, det råder ingen jämvikt. Genom en process, där individen själv är aktiv, kan en jämvikt mellan det yttre och inre återställas. Stensmo (1994) beskriver att processen som Piaget kallar för adaption⁵ innehåller två samverkande processer; assimilation och ackommodation⁶. Assimilation medför att individerna anammar den information de kommer i kontakt med och anpassar informationen till de tidigare kunskaper de har. När den nya information bearbetas med tidigare kunskaper kan individerna upptäcka saker som inte överensstämmer med de tidigare kunskaperna. Då sker en ackommodation, en förändring i tankeresonemanget, vilket leder till att ny godkänd förståelse och kunskap får utrymme i individernas inre.

⁵ Adaption: ”anpassning till yttre omständigheter” (Norstedts svenska ordbok 2003:4).

⁶ Assimilation: ”omvandling till större likhet med omgivning” (Norstedts svenska ordbok 2003:40).

Ackommodation: ”anpassning till ändrade förhållanden” (Norstedts svenska ordbok 2003:3).

2.2.2 Sociokulturellt perspektiv

Roger Säljö (2005) beskriver hur medierna har intagit en central roll för barn och ungdomar när det gäller förmedling av lärdomar, upplysningar samt progression. Vidare refererar Säljö till teoretikerna Lev Semenovitch Vygotskij och John Dewey för att förklara hur lärande sker. Enligt Vygotskij och Dewey sker lärande då alla människor "[...] tillägnar sig, utvecklar och håller levande samhällsliga erfarenheter [...]" (2005:21). När det gäller den optimala lärandesituationen är det enligt Säljö mycket väsentligt att fokusera på den rådande samhällsstrukturen och den tid individerna lever i. Dewey poängterar, enligt Henry Egidius, (1999) att individen måste förstå sambandet mellan praktik och teori för att kunna leva i samhället. Genom att låta dessa faktorer interagera tillsammans blir individen medveten om inläringen och kan själv då påverka den. Individen kan nå kunskaperna genom att själv pröva och handla för att sedan jämföra med teorin och dra egna slutsatser. Enligt Vygotskij (1994) blir ett barn mer kreativt om det möter och upplever olika företeelser, alltså desto mer det har hört och sett, ju mer utvecklas barnet och dess fantasi. Vidare anser Vygotskij att barnets skriftspråk vid tidig ålder inte är välutvecklat, medan det muntliga språket är desto mer utvecklat hos barnet. Barnet behöver följaktligen tid för att utvecklas även skriftligen.

Säljö (2005) har forskat i hur lärande kan ses ur ett sociokulturellt perspektiv. Hans teorier bygger på tidigare forskning utförd av bland annat Vygotskij. Säljö och därigenom även Vygotskijs teori är att människor påverkas, utvecklas och lär genom egna erfarenheter och egna aktiviteter. Stor betydelse för detta lärande har, anser Säljö, människornas omkringliggande kultur och omvärld. Samtal och interaktion mellan individer är, enligt Säljö, två lärandesituationer som är i fokus inom det sociokulturella perspektivet. Den sociala omgivningen sett ur ett sociokulturellt perspektiv är det som utvecklar individens handlingar. Enligt Säljö är därför lärande en aspekt av all mänsklig aktivitet oavsett plats.

Säljö (2005) beskriver människan som en kommunicerande individ som producerar och använder olika verktyg i specifika situationer och till olika syften för att berikas med förståelse och lärdomar om världen. Enligt Säljö är därför individers kunskaper om hur verktygen fungerar viktiga för att kunna ta del och själva bli en del av samhället samt även att kunna se verktygen som resurser där individerna lär genom att skapa något eget utifrån den konsumtion och de verktyg de brukar.

2.3 Litteratur och medier i undervisningen

Avsnittet inleds med skolans uppdrag och vad lärare bör ha i åtanke vid planeringen av sin undervisning. Här lyfts författares förhållningssätt till litteratur och medier, samt även hur eleverna berikas med erfarenheter från olika medier. Vidare belyses hur skolans ställning som ensam kunskapsförmedlare har förändrats på grund av mediernas utveckling. Sedan beskrivs lärarens synsätt på och arbete med medier samt vilka kunskaper och resurser som krävs i undervisningen.

2.3.1 Lärarnas och skolans uppdrag

Enligt *Lpo 94* ska skolan erbjuda eleverna förståelse och kunskap om det föränderliga samhälle de lever i. Läroplanen lyfter vikten av att "Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt." (2006:5). När eleverna har lämnat grundskolan ska de ha förståelse för och om olika medier samt kunna hantera den information som medierna förmedlar. Ett mål som står i läroplanen är att eleverna ska kunna läsa och lyssna aktivt. Skolan har som uppdrag att erbjuda eleverna varierade kunskapsformer eftersom kunskap gestaltas på olika vis. För att eleverna ska få utökad kunskap måste lärarna använda arbetssätt där eleverna möter fakta, utvecklar förtrogenhet, förståelse och färdighet.

Anne Heith (2006) ger en inblick i hur lärare bör ta hänsyn till elevernas erfarenheter som idag innebär bland annat helt nya medievanor än vad föregående elever har haft. Det är en utmanande uppgift som lärare står inför, enligt författaren, speciellt när det gäller planeringen och genomförandet av litteraturundervisningen eftersom elevernas mediekonsumtion konkurrerar mot litteraturen. Författaren skriver vidare att svensklärare behöver ta ställning till följande frågor: "Varför ska man läsa? Vilket syfte eller mål har läsningen?" (2006:109) samt även vilken sorts litteratur som ska läsas. Läraren bör ha dessa frågor i åtanke i sin undervisning för att varje elevs behov ska tillgodogöras och för att på så vis få mer kunskap, hävdar Heith. Vidare belyser författaren hur skolan under flera decennier varit negativ mot populärkultur och hur lärare kan hantera detta. Heith menar att det blir en fråga om pedagogik och didaktik där läraren bör skapa en dialog med sina elever. I dessa samtal, om till exempel tv-program, litteratur och filmer, ska elevernas åsikter stå i centrum och lärarens roll vara mer tillbakahållen. Heith poängterar att "Hur undervisningen om populärkultur bedrivs i skolan – och om den bedrivs överhuvudtaget – beror bl.a. på vilken inställning lärarna har."

(2006:121). Precis som Heith ställer Helen Amborn och Jan Hansson (2002) frågor om varför läsning bör ske, vad för slags litteratur som ska läsas samt hur själva läsningen ska gå till.

I artikeln ”Barn lär sig mer hemma än i skolan” refererar mediepedagogen Malin Lagergren (2002) till föreläsningen som Drotner höll vid den Nordiska konferensen *Barn, Unge & Audiovisuelle medier* i Trondheim. Drotner är professor på institutionen för Litteratur, Kultur & Media vid USD Odense universitet. Lagergren beskriver professors syn på hur barn och ungdomar aktiverar sig med olika medier. Genom denna mediekonsumtion, anser Drotner, att de samtidigt berikas med nya erfarenheter och lärdomar. Enligt henne måste skolan ta hänsyn till dessa erfarenheter och lärdomar i undervisningen samt dra nytta av den mediekonsumtion som eleverna omger sig med. Drotners teori är att ”Barn använder många medier samtidigt, de lär om medier med medier och de överför kunskaper mellan medier.” (Lagergren 2002:1). Kristina Hansson, medieutvecklare, belyser i Utbildningsradions program *Skolakuten – medier i undervisningen* (2006) att eleverna är högkonsumenter av medier. Högkonsumtionen ser hon som ett viktigt argument för att använda medierna i undervisningen.

2.3.2 Skolans ställning som kunskapsförmedlare

Persson (2007) anser att dagens skola till största del refererar till högkulturen som än idag representeras av litteraturen. Lågkulturen som innefattar medier av olika slag får inte den plats de förtjänar, poängterar författaren, fastän gränserna mellan högt och lågt har reducerats. Barn och ungdomars användning av olika medier har, enligt Persson (2000), blivit en konkurrent till skolan beträffande platsen för elevernas lärande. Förr var skolan den enda institution där lärande och kunskaper förmedlades, men idag sker inläring, enligt Persson, även då barn och ungdomar aktiverar sig med och konsumerar olika medier. Även Elisabeth Lindmark (2003) poängterar att skolan inte längre är den enda institution som förmedlar kunskaper utan att ”En lärare idag förmedlar bara en bråkdel av den information som en ung människa möter. Massmedierna har tagit över mycket.” (2003:7). Thavenius (2003) hävdar också att skolan är en kulturförmedlare, men att denna förmedling har minskat trots att skolan fortfarande är en mötesplats för vuxna och unga.

Vidare beskriver Persson (2000) en kronologisk bakgrund till det som han uppfattar ”[...] som några dominerande traditioner eller hållningar vad gäller skolan och populärkultur.” (2000:28). Persson belyser att lärarna och skolan bör införskaffa sig kunskap om

populärkulturen. Det innebär inte enbart att eliminera missuppfattningar och fördomar av ungdomars populärkulturanvändning. Det handlar snarare om att skolan ska skapa medel som kan hjälpa eleverna att hantera denna mångfald. Barn och ungdomar gör, enligt Holmberg (1994), ingen skillnad mellan högt och lågt. De använder litteratur och olika medier på ett mer lika plan, vilket Holmberg anser, kan bero på förändringar i samhället samt att barn och ungdomar inte tänker likadant idag som förr.

Persson (2007) anser att litteraturen i dagens postmoderna samhälle inte längre har den position som den en gång haft. Detta beror, enligt Persson, på de förändringar som skett i vårt samhälle bland annat inom mediekonsumtionen, en konsumtion som förser individer med information och som används för att kommunicera. Att läsa litteratur är därför, enligt Persson, inte lika självklart och i skolan måste därför lärarna ge skäl för och motivera läsningen av litteratur för eleverna. Följande citat kan, enligt Persson, svara som motivering till läsandets betydelse: "Litteraturen kan roa och oroa. Den kan trösta och utmana. Den kan underhålla och ge kunskap. Den kan lära oss se på verkligheten med nya ögon eller erbjuda verklighetsflykt" (2007:6). Författaren redogör också för sina tankar angående skolans förhållningssätt till populärkultur. Han anser att populärkultur borde få större plats, men poängterar också att den nya kulturen ska ses i förhållande till den äldre vilken, enligt Persson, är litteraturen. "Men samtidigt som man argumenterar för det nya tror jag det är viktigt att man funderar djupt och länge på förhållandet mellan det nya och det gamla (i detta fall litteraturläsning). Argument för det nya missförstås eller används ofta som argument *mot* det gamla." (2007:12).

2.3.3 Att arbeta med medier och litteratur i undervisningen

Thomas Koppfeldt (2004), professor i Media Estetik Pedagogik på Dramatiska Institutet i Stockholm, beskriver att lärare måste veta dels vilka möjligheter som arbetet med medier kan ge och dels vilka begränsningar som kan finnas. Det är också enligt Koppfeldt angeläget att lärare frågar och diskuterar arbetet med medierna med eleverna. Vilka iakttagelser har eleverna gjort och hur reagerar och tänker de om den information som har förmedlats?

Enligt Koppfeldt (2004) kan många lärare behöva mer kunskaper i att kunna samtala om texter, bilder och ljud, men han poängterar också att ett stort antal lärare idag redan har gedigna kunskaper om detta. Lärarna vet dock inte hur de ska använda kunskaperna. Koppfeldt belyser också det som han anser är den vanligaste fokuseringen i

medieundervisningen i skolan nämligen att "[...] avslöja en >>felaktig<< bild som medier ger av verkligheten." (2004:13). Denna utgångspunkt är vanlig, men han skulle vilja att lärarna i stället fokuserade på att visa och få eleverna att förstå att medierna förmedlar en bild och att lärarna och eleverna pratar om denna förmedling tillsammans.

Koppfeldt (2004) anser att medier har en låg status hos många lärare eftersom de ser på kunskapsförmedling och kunskap på ett speciellt sätt. Ett traditionellt synsätt som han ändå tror att många yngre lärare kan ändra på eftersom de är uppvuxna i en mediekultur och då kanske kan påverka lärarna som ser på medier med motvilja. Helena Danielsson (2004) belyser även hon att lärare inte har uppfattningen om vad eleverna berikas med för kunskaper då de använder medier. Ett synsätt som i kombination med lärarnas osäkerhet om tekniken kan vara anledningar till att de inte arbetar med medier i skolan. Vidare belyser hon att mediepedagogik är något som både lärare och elever behöver tränas i, men att det då krävs att lärarna vågar plocka in och prova ämnet. Att medier har en låg status och därför inte används i undervisningen kan, som genus- och mediepedagogen Anna Frössevi belyser i Utbildningsradions program *Skolakuten: Att lära med media* (2006), bero på ett bristande medieintresse hos lärarna. Hon betonar att lärare i dagens samhälle måste intressera sig för olika medier eftersom barn och ungdomar lever i en medievärld. Frössevi liknar dagens medievärld med ett tåg som alla människor måste hoppa på och åka med.

Datorn är det verktyg som Koppfeldt (2004) anser har blivit mest accepterat i skolan och därmed startat upp medieanvändning. Videon och filmen är, enligt Koppfeldt, de medier som lärarna många gånger anser är komplicerade att använda på grund av tekniken, och därför enbart använder dem vid enstaka tillfällen. Att tekniken kan ställa till det i arbetet med mediepedagogik lyfter också Danielsson (2004). Hon beskriver att skolorna ofta inte har de tekniska möjligheterna trots att lärarna vill arbeta med medier. På många skolor handlar det också om att de inte kan lösa det rent organisatoriskt eller att lärarna inte själva har kunskaper om hur tekniken kan konsumeras. Eleverna lär sig mycket genom de medier som de konsumerar, anser Danielsson. Lärarna måste därför ta upp denna konsumtion till diskussion med eleverna så att de kan göra egna reflektioner och jämförelser om de upplevelser de berikats med genom användandet av medierna. Koppfeldt (2004) använder sig av ordet medievetenhet och förklarar begreppet genom att belysa att barn och ungdomar berikas med kunskaper genom mediernas olika uttryck till exempel ljud och bild. Koppfeldt utgår från Piagets teori att människor genom sitt möte med omvärlden skapar egna erfarenheter.

Ingemansson (2005) redogör för olika faktorer som hon anser är nödvändiga för en lärare att beakta för att främja elevernas läsning. Lärarna måste, enligt Ingemansson, ha en positiv inställning till läsning, kunskaper om litteratur och om barns läsning samt själv läsa mycket böcker och ge eleverna tid till att läsa. I skolan måste det, enligt Ingemansson, finnas tillgång till böcker, ett bra bibliotek och pengar till böcker.

Anne-Marie Körling (2003) anser att eleverna bär med sig lärdomar in i skolan som de ska vidareutveckla. Gällande läsning kan det, enligt Körling, vara så att en del elever har fått möta läsning hemma, men att vissa elever inte alls har det. I skolan ska eleverna få ta del av såväl hög- och tystläsning i olika genrer för att utvecklas språkligt. För Körling handlar läsning om demokrati då eleverna får ta del av skolan, samhället och världen genom de skrivna orden. Cai Svensson (1989) beskriver, liksom Körling, att läsning utvecklar elevernas språkliga förmåga. Svensson poängterar även att elevernas förmåga att själv skapa en mening med de texter de möter växer genom att eleverna utvecklar förmågan att ta avstånd och göra egna reflektioner angående de texter de läser. Klas Viklund (2004) belyser mediernas plats gällande demokratin. Viklund ser lärarnas roll som viktig när det gäller att förse och erbjuda eleverna möte och arbete med olika medier. Arbetet är betydelsefullt för att elevernas ska få förståelse om mediernas position i dagens samhälle och lära sig använda dem. Enligt Viklund är det varje individs rättighet att ha kunskaper om medierna och deras roll för att förstå det samhälle de lever i. Mediepedagog Jukka Haveri belyser, i Utbildningsradions program *Mediekompassen: Mediafostran i skolan* (2006), i likhet med Viklund att eleverna genom att arbeta med medier som ett verktyg kan hjälpa eleverna se på och få förståelse för den värld som omger dem. För att eleverna ska utbildas i att hantera medier som Haveri benämner mediekunskap, anser han, att lärare inte behöver kunna allt om de tekniska apparaterna. Lärarna bör istället veta vad som ska göras med apparaterna och låta eleverna träna mycket med stöd av läraren.

Amborn och Hansson (2002) beskriver fem motiv till varför barn och ungdomar ska läsa. Det första är att läsning gynnar barn och ungdomars språkutveckling då bland annat ordförrådet utökas. Andra motivet är att läsning kan fungera som ett kompensatoriskt hjälpmedel, för att ge tröst i svåra stunder eller då läsaren vill fly verkligheten. Tredje anledningen är att läsning utvecklar förståelse för omvärlden samt den empatiska förmågan. Genom litteraturen får läsaren möta olika människor i varierade situationer och händelser. Enligt författarna, bidrar

det till att läsaren får förståelse för omvärlden och andra människor. Läsaren får även en egen ökad självinsikt eftersom de utvecklar förmågan att jämföra och värdera bland annat handlingssätt och information. Det fjärde motivet är att läsning vidgar tänkandet och kunskaperna. Läsaren kan göra egna tolkningar och kopplingar samt också få ett större perspektiv att reflektera kring. Den femte och sista anledningen redogör Amborn och Hansson inte djupgående för utan anger bara att: ”Det är förbaskat roligt att läsa!” (2002:26).

2.3.4 Mediepedagogik – att lära om och med medier

Koppfeldt (2004) använder sig av begreppen mediekunskap och mediepedagogik. Begreppen innebär, enligt Koppfeldt, att eleverna ska lära sig att utvärdera medier. De ska också praktiskt skapa egna produkter via medierna och skaffa sig kunskaper om bland annat mediers stoff, uppbyggnad, historik och form. Vidare belyser han att användningen av medier i undervisningen ska kopplas till pedagogiken och till alla ämnena. Eleverna bör få använda medier, skapa egna produkter och reflektera kring dem för att då berikas med djupare och mer bestående insikter. En utbildning då eleverna, enligt honom, lär sig om de olika medierna samt även att studera med dem. ”Rörlig bild, stillbild, ljud, musik och text används också generellt som inspiration och underlag i kunskapsprocesserna. Mediepedagogik innebär att undervisa *med* medier, *om* medier [...]” (2004:11). Grundtanken med att arbeta med medier på detta vis är, enligt Koppfeldt, att rusta eleverna till att förstå och behärska olika medieuttryck. Det gäller att kunna se både positiva och negativa saker med de olika medierna, för att på så vis rusta eleverna för att leva och verka i vårt demokratiska samhälle där yttrandefriheten är en av de rättigheter som alla har. Anita Werner (1996) ser mediekunskap som en förening mellan praktiskt arbete och de upplevelser och kunskaper som användarna berikas med genom användningen. Mediepedagogik, eller mediafostran är, enligt Werner, den påverkan som vuxna såväl hemma som i skolan utsätter barn och ungdomar för då de vill att barn och ungdomar skall tycka om och bruka vissa medier på ett speciellt sätt.

Skolverket (1997) belyser att de förändringar som sker inom informationstekniken kan ställa till problem för skolan, men också erbjuda nya möjligheter. För lärarna kan svårigheten vara att hinna med i utvecklingen, men samtidigt är den stora påverkan utifrån en möjlighet som lärarna inte kan ignorera. Annette Årheim (2003) ser barn och ungdomar som en tillgång för läraren i undervisningen. Hon menar att eleverna är uppvuxna i den omfattande tekniska utvecklingen. De besitter därför stora kunskaper om medier, oftast större än lärarna som i sin

tur ska undervisa eleverna. Årheim ställer frågan hur lärare på bästa sätt kan dra nytta av elevernas kompetenser inom området i undervisningen?

2.4 Litteraturens och mediers påverkan

I denna del av arbetet redovisas den påverkan och de konsekvenser litteratur och medier kan ha på samhället, skolan samt individen. Vidare beskrivs vilken inverkan litteraturen och medierna har på undervisningen.

2.4.1 Medieundervisning och mediekonsumtion

Enligt Thavenius (2003) konsumeras numera medier i stor utsträckning och denna konsumtion påverkar människors sätt att förstå omvärlden såväl som sig själv. Thavenius ställer då frågan ”Varför skulle inte skolan påverkas av detta?” (2003:47). Skolan är en mötesplats där diskussioner och analyser bör ske av de kunskaper eleverna berikats med genom mediekonsumtionen. Säljö (2003) betonar medieanvändningen i skolan som en rättighet och resurs eleverna ska ha eftersom de möter verktygen på sin fritid. Därför ska de, enligt Säljö, även få arbeta med verktygen i skolan. Rönnberg (1997) belyser att vuxna människor bör förhålla sig på samma nivå, inte tillrättavisande eller vara fördömande i diskussioner med barn och ungdomar om deras konsumtion. För att förstå barn och ungdomars värderingar om det som de konsumerar bör vuxna, enligt författaren, därför se det ur barn och ungdomars perspektiv.

Enligt Anne Heith (2006) har bland annat medier en betydelse för den förändring och utveckling vårt samhälle befinner sig i samt är på väg emot. Heith beskriver ett synsätt som innebär att tekniken influerar människor och vice versa.

David Buckingham, professor vid Londons Universitet, forskar om barn och ungdomars mediekonsumtion och om medieundervisning. Buckingham (2005) har genomfört forskning på uppdrag från *Ofcom* som är en självständig institution som kontrollerar kommunikationsindustrin i Storbritannien. *Ofcom* visar på tre dimensioner av mediekunnighet⁷: ”förmåga att **få access till**, **förstå** och **skapa** kommunikationer i olika

⁷ Vår översättning av *Ofcoms* definition av begreppet *media literacy* (i förordet).

kontexter”⁸ (2005:3). Utifrån dessa begrepp har Buckinghamns forskning visat följande: för att få access till olika medier är det mycket mer verkningsfullt att undervisa om mediekunnighet, istället för att filtrera sådant som barn och ungdomar kan komma i kontakt med. Buckingham anser att barn och ungdomars förståelse av mediet television bidrar till deras sociala utveckling och deras kunskaper av omvärlden vidgas. Det finns omfattande forskning om denna förståelse av mediet television, men forskning om till exempel mediet Internet är däremot mindre utförlig. När det gäller forskning kring kreativitet och skapandet av kreativiteten, finns det mindre utförlig undersökning av medier såsom videon. Det finns däremot mycket forskning om Internet och dess påverkan av kreativitet. För att individer ska utveckla kommunikativa förmågor och kritiskt förståelse för medier, föreslår forskning av mediet Internet att individerna själva måste skapa och vara kreativa i sin användning av medierna och på så vis få möta nya interaktionsmodeller.

Rönnerberg (1997) belyser att den generella synen bland vuxna gällande barn och ungdomars konsumtion av television är att denna konsumtion anses skadlig. Rönnerberg själv ser konsumtionen som en aktivitet där barn och ungdomar kan vidga sina perspektiv och använda samt utveckla sin fantasi.

Werner (1996) beskriver med hjälp av Browns modell⁹, de faktorer som kan ha betydelse för hur individer påverkas av de olika medierna. Faktorer som familj, skola och kamrater har, enligt Brown, störst påverkan men att faktorer som medier, personlighet, egna värderingar och mediekunskap också spelar stor roll. Werner belyser att barn och ungdomars sätt att förhålla sig till det innehåll som de möter genom olika medier kan påverkas om det mellan de olika faktorerna finns ett samspel till exempel mellan skola och familj.

2.5 Balans mellan litteratur och andra medier

Hur lärare kan förhålla sig till litteratur och medier presenteras i följande avsnitt. Huruvida lärare ska vara öppna och inse att medier kan vara en utgångspunkt eller ett komplement, istället för något som ska stå till motsats till litteraturen, beskrivs av nedanstående skribenter.

⁸ Vår översättning av ”the ability to **access**, **understand** and **create** communications in a variety of contexts” (2005 s. 3).

⁹ För utförligare information angående Browns modell hänvisas till Werner (1996:12).

2.5.1 Litteratur och medier kan komplettera varandra

Ingemansson (2005) hävdar att medier kan som "[...] en film eller ett datorspel bli ingången till läsning av böcker." (2005:153). Enligt Ingemansson bör alla lärare ta hänsyn till medier såsom datorspel, film samt video och se dessa medier som ett komplement, istället för ett hot mot litteraturen. I Utbildningsradions program *Skolakuten – medier i undervisningen* (2006) uttalar grundskoleläraren Mathias Ahrn, att lärarna genom att använda både litteratur och medier ger eleverna en gemensam referensram att diskutera kring. Det leder, enligt Ahrn, till att undervisningens utgångspunkt blir bred. Han belyser att "det ena inte behöver utesluta det andra" utan att både litteratur och medier bör ingå i undervisningen. Att variera och använda både litteratur och medier är, enligt Ahrn, ett sätt att nå ut till eleverna och skapa intresse att lära.

Lindmark (2003) refererar till betänkandet utfört av *SOU 1992:94 Skola för bildning* när hon skriver om bland annat skolans förhållande till barn och ungdomars mediekonsumtion:

Skolan skall på olika sätt utveckla kunskaper om de nya medierna. Men detta får naturligtvis inte ersätta andra uppgifter för skolan, t.ex. att behandla och läsa litteratur och på det sättet ge eleverna en mångfald av alternativ. Den ena uppgiften får inte ses i motsats till den andra (2003:8).

Lindmark belyser att innehållet av ovanstående citat framhåller vikten av att skolan uppriktigt tar tillvara barn och ungdomars intresse av medier.

Persson (2007) poängterar vikten av att inte se texten som något knutet enbart till litteraturen utan även till medier som dagens barn och ungdomar möter. Förut sågs litteratur som ett verktyg med högt värde medan idag konkurrerar andra medier med litteraturen. Enligt Persson, leder det till att lärare kan integrera textbearbetning utifrån vilket medium som helst eftersom vi idag befinner oss i en mediekultur. I kursplanen (2000) för ämnet svenska står det att eleverna ska få ta del och arbeta med texter på olika sätt som till exempel video och film, för precis som Persson (2007) beskriver kursplanen film och video som komplement till läsning. Att reflektera och komma till insikt om vad som är relevant i de texter individerna möter belyser Säljö (2005) med hjälp av begreppet metakommunikativ förmåga¹⁰. Han ser denna förmåga som en viktig komponent i dagens samhälle för att människor ska kunna välja och värdera det utbud av texter som de möter.

¹⁰ Metakommunikation: "människans förmåga att göra sin språkliga och icke-språkliga kommunikation till föremål för reflexion och kommunikation" (<http://www.ne.se>)

Fredrik Holmberg, film och mediepedagog, uttalar i Utbildningsradions program *Skolakuten: Att lära med media* (2006) att lärare bör ”se på media som text, ett språk” och att lärarna måste ”bygga broar mellan de olika språken”. Holmberg belyser att skolan inte ser på media som ett språk vilket, enligt honom, hindrar eleverna från att utbildas till demokratiska medborgare. Alla individer behöver de olika språken, dessa ”tidsenliga språk” som Holmberg kallar dem, eftersom medierna idag förmedlar och används till kommunikation i stor utsträckning bland barn och ungdomar. Det skrivna och talade språket har hög status inom skolan. Om skolan inte plockar in och använder de olika språken som eleverna själva brukar blir undervisningen, enligt Holmberg, efter i den utveckling som sker i samhället. Inläring via både medier och litteratur är något som Per Olov Svedner (1999) också belyser som viktigt, eftersom båda förmedlar ett dyrbart innehåll, viktigt för individer att få ta del av och kunskaper om.

2.6 Konsumtionen av litteratur och medier

Nedan presenteras konsumtionen av litteratur och medier utifrån olika författares forskningar inom ämnet. Vi redovisar Medierådets resultat från olika undersökningar och i avsnittets näst sista stycke redogör vi för delar som kan kopplas till vår empiriska del. Avslutningsvis presenteras vår problemformulering.

2.6.1 Förhållandet mellan medier och litteraturen

Werner (1996) hävdar att trots de nya mediernas intåg är intresset för böcker fortfarande stort bland barn och ungdomar i 10-11 års ålder, men det finns viss skillnad mellan pojkar och flickors litteraturkonsumtion. Enligt Werner läser flickor något mer än pojkar i de yngre åldrarna, men det går inte att dra slutsatsen att pojkars läsning har minskat på grund av andra medier. Kombinationen av tillgången till medier och fritidsaktiviteter menar Werner kan vara bidragande orsaker till minskningen av litteraturläsning.

Forskaren von Feilitzen (2002) belyser att barn och ungdomars användning av litteratur har minskat och att minskningen kan bero på konsumtion av andra medier. Ulrika Sjöberg lektor i medie- och kommunikationsvetenskap (2003) beskriver i sin avhandling *Screen Rites* hur barn och ungdomar använder datorn, television och Internet. Sjöberg anser att undersökningar

gällande endast ett medium är svårt att fördjupa sig i. Det beror på att konsumtionen i de olika medierna hela tiden måste ses i relation till varandra. Sjöbergs studie visar att barn och ungdomar brukar olika medier i olika situationer beroende på bland annat tid och innehåll. De äldre medierna stängs inte ute till förmån för nyare, utan barn och ungdomar konsumerar dem som komplement till varandra. Däremot ser Viveca Carleson (2003) medierna som en konkurrent till litteraturen då det gäller upplevelser. Årheim (2005) betonar att litteratur ger eleverna möjligheter att få nya betraktelsesätt. Hon poängterar dock att litteraturen inte är det enda alternativet och kanske inte heller det mest effektiva redskapet. Enligt Carleson (2003) erbjuder medierna barn och ungdomar upplevelser på ett lättare och enklare sätt än vad böckerna gör, medan upplevelserna via böckerna ger större behållning.

I Utbildningsradions program *Mediekompassen: 7-12 åringar, slukandets tid* (2006) diskuteras barn och ungdomars konsumtion av bland annat litteratur och medier. Anu Mustonen (2006), kommunikationsdirektör och doktor i psykologi, uttalar att hon tror att vissa barn och ungdomar slukar böcker medan andra slukar spel och vissa båda. Denna varierande litteratur- och medieanvändning tillhör, enligt Mustonen, barn och ungdomars utveckling speciellt i de lägre åldrarna. Ett fenomen som hon sedan beskriver som övergående då ungdomarna blir äldre och väljer andra intressen.

2.6.2 Resultat av Medierådets undersökningar

Medierådets undersökning *Ungar & Medier 2006* angående barn och ungdomars konsumtion av medier ger läsaren en överblick över hur användningen ser ut. Undersökningsgrupperna som studien har genomförts med är uppdelad i tre grupper: barn i åldrarna 9-12 år, ungdomar 12-16 år samt föräldrar 30 år och uppåt. Studien fokuserar på följande medier: television, video/dvd, Internet, dator- och tv-spel. Barnens förbrukning visar följande:

TV	varje dag	83 %
	3-4 ggr i veckan	14 %
Internet	varje dag	28 %
	3-4 ggr i veckan	26 %
Datorspel	varje dag	18 %
	3-4 ggr i veckan	27 %
TV-spel	varje dag	9 %
	3-4 ggr i veckan	20 %

Video/DVD	varje dag	5 %
	3-4 ggr i veckan	22 %

Ungdomars förbrukning visar följande:

TV	varje dag	79 %
	3-4 ggr i veckan	17 %
Internet	varje dag	54 %
	3-4 ggr i veckan	27 %
Datorspel	varje dag	20 %
	3-4 ggr i veckan	20 %
TV-spel	varje dag	3 %
	3-4 ggr i veckan	14 %
Video/DVD	varje dag	6 %
	3-4 ggr i veckan	18 %

I Medierådets undersökning (2006) deltog totalt 1400 barn och ungdomar. En fråga som ställdes var ”Vad gör du oftast på fritiden/efter skolan?” (2006:18). Här framkom det gällande barn och ungdomars litteraturkonsumtion att 36 % av barnen läser böcker och tidningar medan det är 24 % av ungdomarna som läser. Den sammanlagda litteraturläsningen för båda grupperna blev 30 %.

2.7 Problemformulering

Utifrån styrdokumentet och olika teorier gällande litteraturens och mediernas utbredning samt påverkan framgår det vad, hur och varför lärare bör hantera dels litteraturen, dels mediernas utbredning i undervisningen. Kan vi med hjälp av våra frågeställningar, styrdokumentet, teorierna samt vår undersökning svara på frågorna:

Går det att skapa en balans mellan litteratur och medier i undervisningen och vad krävs då av lärarna?

3. EMPIRISKA METODER OCH GENOMFÖRANDE

Vi redogör i denna del av arbetet för vilka metoder vi har använt vid insamlandet av data. Därefter presenteras varför vi har valt metoderna och vilka urval som gjorts för att få svar på våra frågeställningar. Vidare redogörs för hur genomförandet vid materialinsamlingen har gått till samt vilken tillförlitlighet materialet har. Sist beskrivs och förklaras de etiska principer gällande forskning som beaktats under processens gång.

3.1 Metoder

För att komma fram till vilken metod som lämpade sig för vår undersökning tog vi fasta på det som Martyn Denscombe (2000) belyser som viktigt vid val av metod. Denscombe poängterar att fastställandet av vilken metod som lämpar sig bäst i praktiken är angeläget istället för att utse en metod som är bättre än alla andra. Enligt Jan Trost (2007) är det syftet som ska avgöra vilken sorts metod som ska tillämpas. I vårt fall blir det mest lämpligt att använda oss av både kvalitativa och kvantitativa metoder. På grund av att vi söker svar på frågor som till exempel ”hur ofta [...] eller hur vanligt” blir alltså kvantitativa undersökningar aktuella för oss när det gäller våra enkätundersökningar med eleverna (2007:23). Vi söker också svar som innebär att upptäcka mönster, alltså en kvalitativ undersökning. Här blir därför intervjuer med lärarna ett lämpligt tillvägagångssätt. Trost påpekar att de bägge metoderna kan komplettera varandra, ett påstående som vi tog fasta på eftersom vi i vår undersökning kommer att genomföra bägge metoderna. Vi kom alltså fram till att både kvalitativa och kvantitativa undersökningar var mest lämpade till vår undersökning och våra frågeställningar:

- Hur värderar och använder verksamma lärare litteratur respektive medier i undervisningen?
- Hur ser elevernas konsumtion av litteratur och medier ut i skolan och på fritiden?
- Vilket utrymme har olika medier i skolan idag?

3.2 Genomförande

Lärarna har tillfrågats om de ville delta i vår undersökning, antingen per telefon eller genom personlig kontakt på de fem olika skolorna som lärarna arbetar vid. Undersökningen är genomförd i två olika kommuner. De åtta tillfrågade lärarna var alla positiva till ett deltagande

och vid samma tillfälle fick vi också tillstånd att göra en enkätundersökning med eleverna i respektive klass. Därefter skickades en förfrågan till elevernas vårdnadshavare för att få deras godkännande angående elevernas eventuella deltagande. Vi bokade tider med varje lärare för både intervju- och enkätundersökning för att kunna planera ett tidsschema. En av intervjuerna genomfördes i lärarens hem eftersom denne önskade det. De resterande sju har genomförts på lärarnas respektive skola, i lokaler som de valde. Varje intervju tog ungefär 30 minuter att genomföra. Vid samtliga intervjuer användes ljudupptagning som alla lärare hade godkänt, en av oss ställde frågorna och den andra förde anteckningar. Anteckningarna hade vi som stöd vid bearbetningen av resultaten då de gav oss ytterligare information eftersom lärarna, i vissa fall tillade något mer efter det att intervjun avslutats. Christer Bjurwill (2001) belyser att vid intervjuundersökningar är svaren från informanterna källorna. Vi har sparat inspelningsbanden och gjort intervjuutskrifter såsom Bjurwill rekommenderar. Vidare poängterar han att svaren från informanterna språkligt får ändras, men för övrigt får intervjupersonernas, i vårt fall lärarnas, svar inte bearbetas om.

Vi har båda närvarat då eleverna besvarade våra enkätfrågor. En presentation av oss och vårt syfte med arbetet gavs. För att förhindra missförstånd kunde eleverna ställa frågor till oss under tiden, eftersom vi läste en fråga i taget som eleverna sedan besvarade. De elever som inte fick delta arbetade med uppgifter som respektive lärare tilldelade dem enligt överenskommelse med oss. Bjurwill (2001) belyser att det är alla utdelade enkäterna och svaret på dessa enkäter som är ursprungskällan. Av vår undersökning är det de 115 deltagande eleverna. Vidare belyser författaren att internt bortfall innebär till exempel att någon av enkätinformanten inte har svarat på en fråga. Om forskaren inte får in alla enkäterna räknas det som externt bortfall. Vi hade inga externa bortfall och antalet interna bortfall var endast ett fåtal som presenteras i samband med resultat och analys av enkäterna. Vi fick alltså in mer än de 80 % som Bjurwill poängterar att en forskare måste erhålla av sina utskickade enkäter. Eftersom vi närvarade vid samtliga enkätundersökningar minskade risken för externt bortfall.

3.2.1 Urval

Våra urval för arbetets syfte är följande: att undersöka hur elevernas medie- och litteraturkonsumtion ser ut samt vilka uttalande lärarna gör kring elevernas konsumtion, men även hur lärarna använder litteratur och medier i undervisningen. Vidare presenterar vi nedan

urvalen mer utförligt under rubrikerna genomförande av intervjuer och genomförande av enkäter.

3.2.2 Genomförande av intervjuer

Denscombe (2000) föreslår intervju för att få utförligare information. Vi efterfrågade klargörande uttalanden som var grundade på erfarenheter och värderingar från informanterna. Därför ansåg vi att personliga intervjuer som metod, med ett färre antal lärare, passade vårt syfte och våra frågeställningar bäst. Intervjuerna var semistrukturerade vilket innebär att ett visst antal frågor ställdes, men inte i en given ordning. Valet föll på semistrukturerad intervju eftersom informanten skulle få utrymme att utveckla sina svar samt ge forskarna möjligheten att ställa följdfrågor. Lärarna som tillfrågades att medverka i vår undersökning är dels lärare som vi varit i kontakt med under tidigare verksamhetsförlagda del av vår utbildning och dels lärare som fanns i vår närhet. Vi har också tagit kontakt med för oss okända lärare eftersom vi försökte få en spridning gällande informanternas kön och antalet verksamma år som lärare för att på så vis få ett bredare perspektiv med varierade erfarenheter om ämnet. Ett krav vi hade var att lärarna undervisade elever i åldrarna 9-12 år. Kravet grundade sig på att eleverna befann sig inom den åldersgruppen eftersom vi ville genomföra enkätundersökningen med dem. Svaren skulle sedan jämföras med lärarnas. För intervjufrågorna se bilaga 3.

3.2.3 Genomförande av enkäter

Denscombe (2000) redogör för enkäters lämplighet för att nå ut till ett större antal respondenter. Enkäter kan, enligt Denscombe, variera i utformandet utifrån undersökningens syfte, dess formalia och storlek. Informationen som insamlas via enkäten ska kunna analyseras och frågorna som ska besvaras ska vara relativt okomplicerade. Vidare belyser Denscombe att enkäter och intervjuer kan komplettera varandra vilket i vårt fall var aktuellt. Som tidigare nämnts valde vi att fokusera på elever i åldrarna 9-12 år eftersom eleverna då, enligt Kristian Wåhlin och Maj Asplund Carlsson (1994), befinner sig i slukaråldern och konsumerar mycket litteratur. Det är även denna åldersgrupp som brukar olika medier ofta, enligt Medierådet (2006). Elever inom denna åldersgrupp förväntas också vara läskunniga, vilket var en förutsättning för att de skulle kunna medverka i enkätstudien. För enkätfrågor se bilaga 2.

3.2.4 Etiska principer

Vi kommer att ta hänsyn till ett antal etiska överväganden inför insamlandet av informationen vi erhåller. När forskning genomförs med hjälp av intervjuer eller enkäter så finns det enligt *Vetenskapsrådet* (2002) några etiska hänseenden som bör uppmärksammas och de är följande: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet betyder att intervjuaren måste meddela informanten om vilket syfte intervjun har och hur intervjun ska användas. Intervjuaren ska även förmedla att informanten deltar frivilligt och vilka förutsättningarna är för deltagandet. Samtyckeskravet innebär att den tillfrågade kan avböja att delta i intervjun utan att detta leder till några negativa konsekvenser för honom eller henne. Konfidentialitetskravet betyder att informanten har rätt att vara anonym så att inga uppgifter om hans eller hennes utsagor kommer i orätta händer, ett krav intervjuaren ska bekräfta. Nyttjandekravet innebär att all data som samlas in via intervjun endast kommer att användas i den aktuella undersökningen.

Vid vår datainsamling tog vi hänsyn till de etiska forskningsprinciper som *Vetenskapsrådet* (2002) föreslår. Alla informanter, lärarna som skulle intervjuas och eleverna som skulle svara på enkäterna samt deras vårdnadshavare, fick skriftligen ta emot information om dessa principer. För informationsbrev se bilaga 1.

3.2.5 Validitet

Vi är medvetna om att resultatet av denna undersökning, gällande lärarnas uttalanden kring elevernas konsumtion av litteratur och övriga medier samt elevernas faktiska konsumtion, endast svarar för lärare och elever som deltagit i vår studie. Alltså är resultaten inte allmängiltiga. För generella resultat som är mer omfattande krävs, enligt oss, att det görs rikstäckande utredningar inom området. All information är dock, enligt oss, tillförlitlig eftersom allt finns dokumenterat, inget är påhittat och vi har fått uppfattningen att alla våra informanter har svarat ärligt och uppriktigt på frågorna. Resultaten mellan eleverna och lärarnas svar överensstämde i stor utsträckning, sanningshalten blir därför enligt oss hög. Om några resultat mellan lärare och elever hade påvisat ansevära motsättningar, hade det inneburit att svaren hade varit mindre trovärdiga. De medverkande lärarna och eleverna har visat ett intresse för att ta del av undersökningen och dess resultat. Alla informanter var engagerade och positivt inställda till bidraget av vår forskning, vilket tyder på att validiteten för undersökningen blir större, enligt oss.

3.2.6 Presentation av lärarna i undersökningen

Tabell 1: Presentation av de åtta lärarna som deltog i vår intervjuundersökning.

Lärare	Ålder	Kön	Verksamma år	Undervisar skolår
Lärare A	51 år	Kvinna	12 år	Årskurs 6
Lärare B	28 år	Man	2 år	Årskurs 6
Lärare C	62 år	Kvinna	40 år	Årskurs 4
Lärare D	35 år	Kvinna	13 år	Årskurs 3
Lärare E	36 år	Kvinna	13 år	Årskurs 4
Lärare F	48 år	Kvinna	25 år	Årskurs 5
Lärare G	52 år	Man	3 år	Årskurs 6
Lärare H	36 år	Man	4 år	Årskurs 4

4. RESULTAT OCH ANALYS

Under avsnittets följande rubriker redogörs för de resultat som framkommit genom enkätundersökningen och under intervjuerna. I varje del presenteras också en analys i direkt anslutning till resultatredovisningarna för att presentationen av dem båda ska bli överskådlig och tydlig.

4.1 Resultat och analys av enkäterna

Enkäterna redovisas dels genom diagram och dels i löpande text. Av de elva enkätfrågorna presenteras frågorna 9 och 11 i löpande text, eftersom de är av en annan karaktär. De två frågorna innebar att eleverna skulle rangordna svaren vilket, enligt oss, gjorde en presentationen i löpande text mer lämplig. Resterande nio frågor gällande elevernas litteratur- och mediekonsumtion på fritiden och i skolan tydliggörs däremot med hjälp av stapeldiagram. Totalt tillfrågas 132 elever att delta i enkätundersökning, varav 17 elever inte deltog. Anledningar till att de 17 eleverna inte deltog var bland annat: sjukdom, fick ej delta, eller att lappen om föräldrarnas medgivande inte lämnats samt ledighet. Vid eventuella interna bortfall i någon fråga, klargörs detta i direkt anslutning under den aktuella frågan. Samtliga svar på enkätfrågorna redovisar vi genom att ange flickor och pojkars svar var för sig för att eventuellt synliggöra skillnader och likheter dem emellan. Eventuella skiljaktigheter mellan genusen är inget som vi i vårt arbete har valt att fokusera på. Vi efterlyser istället den totala konsumtionen av flickor och pojkars litteratur och mediekonsumtion i skolan såväl som på fritiden. Den sammanlagda förbrukningen redovisas också i diagrammen. Genom att presentera pojkarnas respektive flickornas resultat för sig ges läsaren möjlighet att studera skillnader och likheter dem emellan. I presentationen av resultaten utav frågorna 9 och 11 använder vi begreppen majoritet och övervägande del när i princip alla eller mer än hälften av informanterna har svarat på liknande sätt.

4.1.1 Fråga 1

Första frågan på enkätundersökningen var ingen fråga utan eleverna skulle endast ange om de var pojke eller flicka. Antalet deltagande pojkar i undersökningen var 52 och deltagarantalet bland flickorna var 63. Det sammanlagda deltagandet var således 115 elever.

4.1.2 Fråga 2

Vad gör du för det mesta på din fritid efter skolan? Flertalet av eleverna angav som exempel på annat: att de utövade någon sport eller umgicks med kompisar.

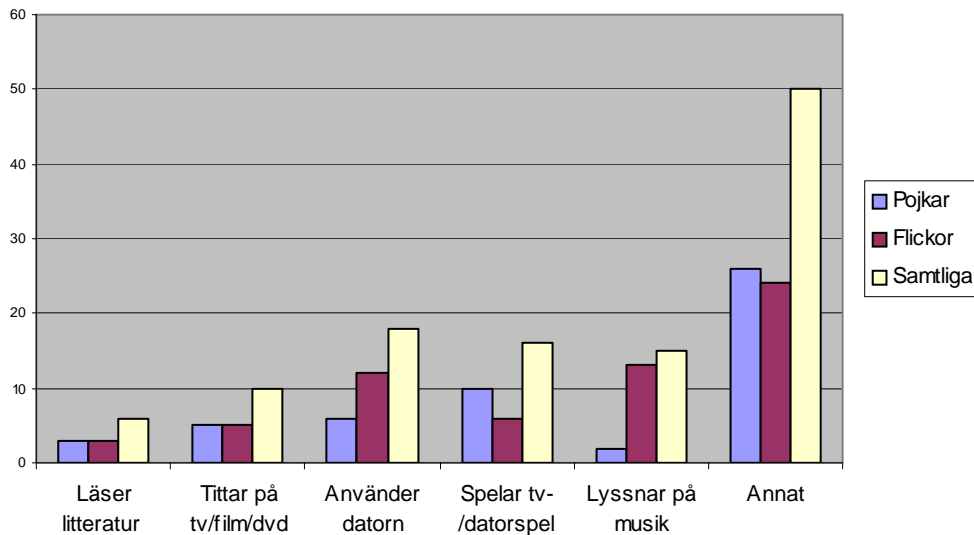

Diagram 1. Elevernas mest förekommande fritidssysselsättning.

4.1.3 Fråga 3

Hur ofta sitter du vid datorn på fritiden?

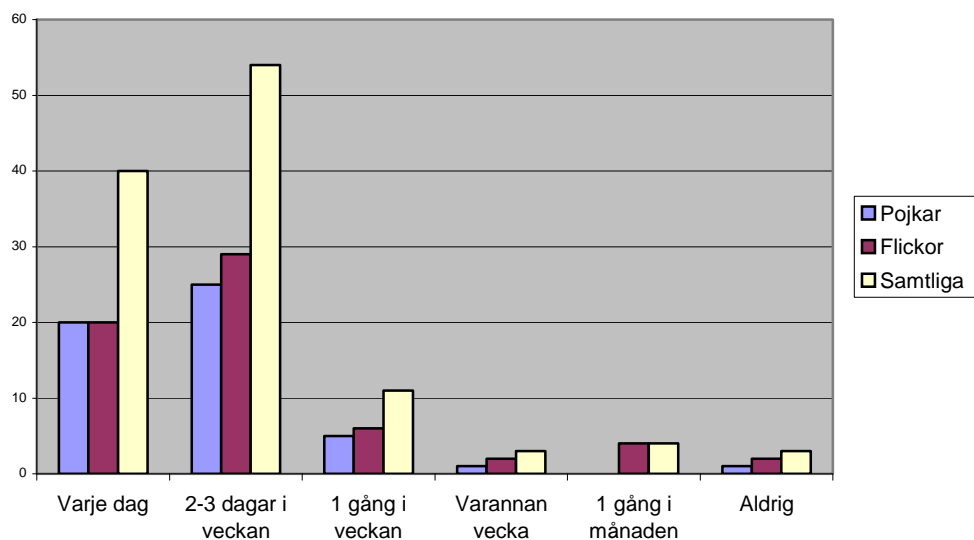

Diagram 2. Elevernas datorkonsumtion under deras fritid.

4.1.4 Fråga 4

Hur ofta spelar du dator/TV-spel på fritiden? En elev svarade inte på fråga 4.

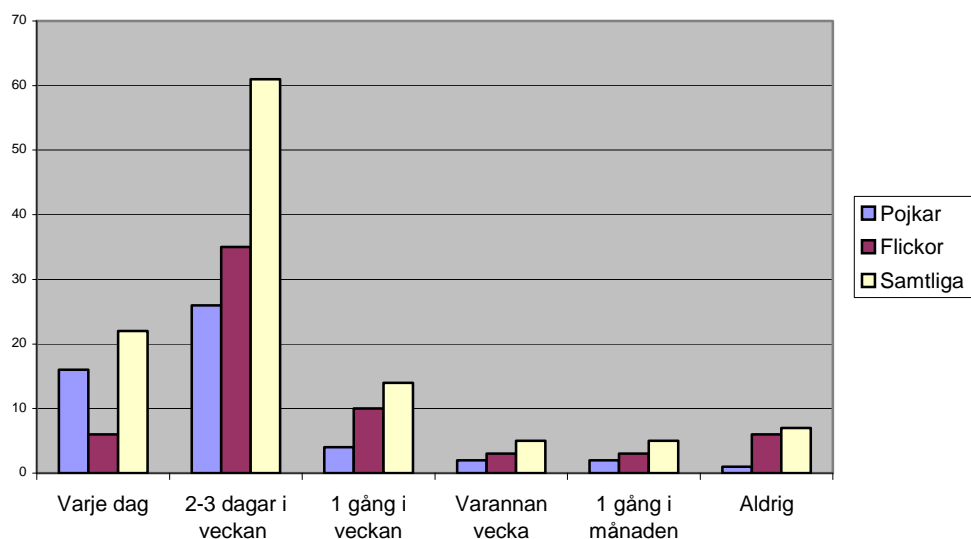

Diagram 3. Elevernas fritidskonsumtion av dator- och TV-spel.

4.1.5 Fråga 5

Hur ofta tittar du på TV/film/dvd på fritiden? Två elever svarade inte på fråga 5.

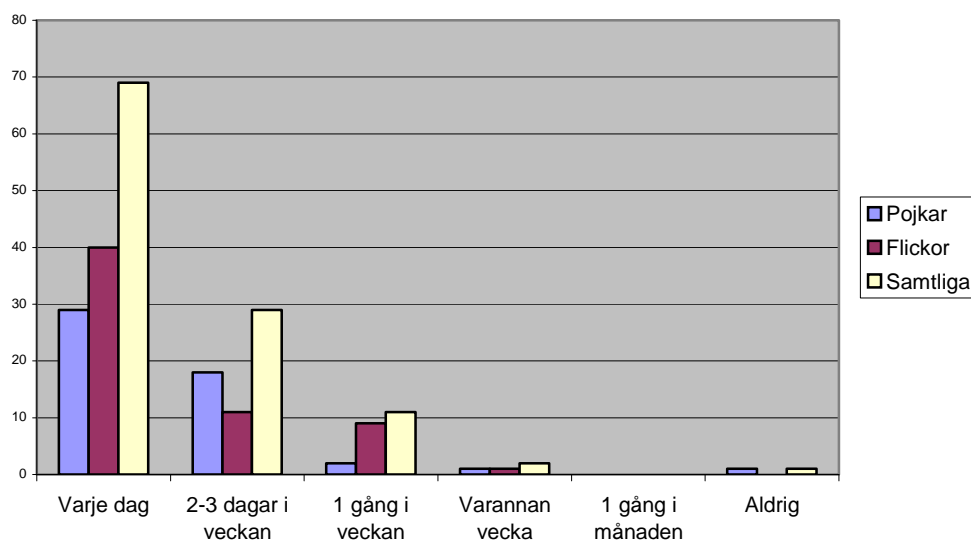

Diagram 4. Elevernas fritidskonsumtion av TV/film/dvd.

4.1.6 Fråga 6

Läser du annan litteratur på fritiden än läxor? En elev svarade inte på fråga 6.

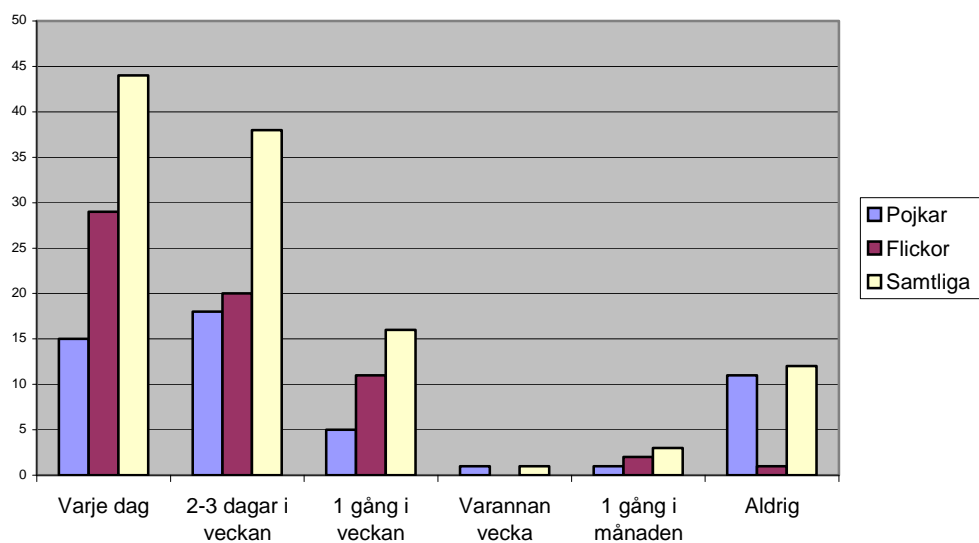

Diagram 5. Elevernas litteraturanvändning utöver läxläsningen på fritiden.

4.1.7 Fråga 7

Hur ofta lyssnar du på musik på fritiden? En elev svarade inte på fråga 7.

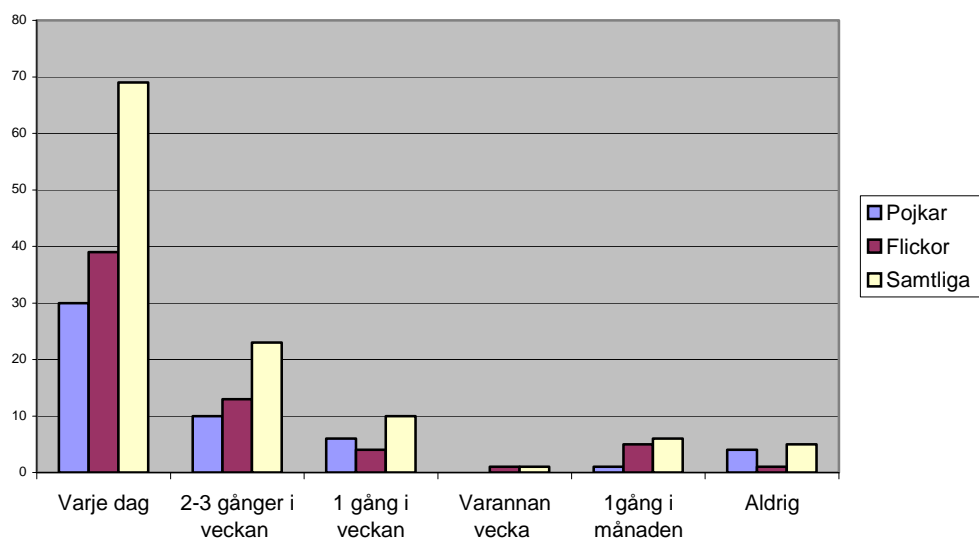

Diagram 6. Elevernas musikkonsumtion under fritiden.

4.1.8 Fråga 8

Hur ofta använder du datorn i skolan? En elev svarade inte på fråga 8.

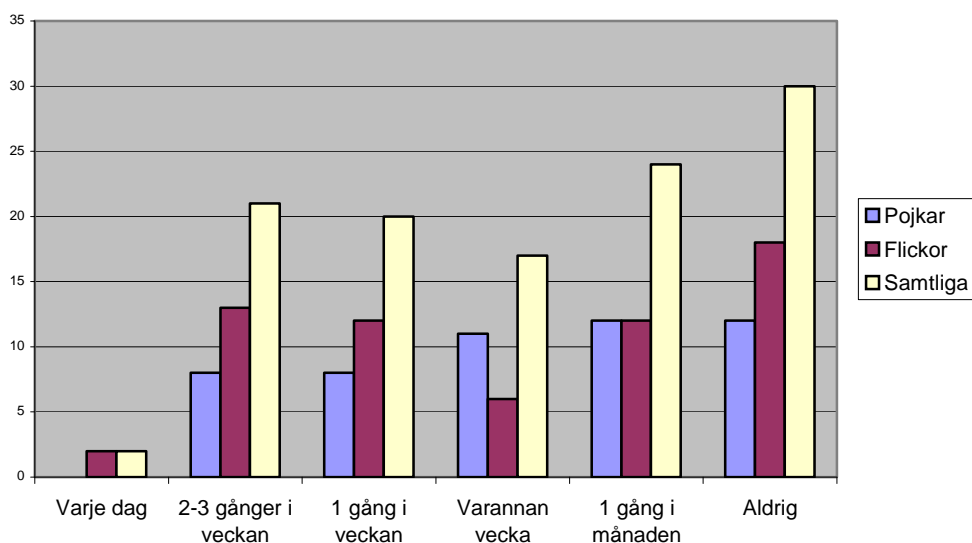

Diagram 7. Elevernas datorkonsumtion i skolan.

4.1.9 Fråga 9

Vad använder du datorn till i skolan? Rangordna från 1-4. Där 1 innebär att det förekommer mest och 4 det som förekommer minst. Följande exempel gavs: A: Skriver arbeten och berättelser, B: Söker fakta och information, C: Tillverka egen film och digitala berättelser samt D: Annat. Som svarsalternativ på fråga D angav eleverna bland annat följande svar: att leta bilder, spela spel inom olika skolämnen eller för nöjes skull, chatta och rita.

Majoriteten av eleverna svarade att de för det mesta använder datorn till att skriva arbeten och berättelser under skoltid. Det som förekommer näst mest enligt majoriteten av eleverna var svarsalternativ B, att söka fakta och information. Svarsalternativ D annat angavs av majoriteten av eleverna att det förekom näst minst i undervisningen. Övervägande delen av eleverna svarade att aktiviteten som förekom minst vid datorn var att tillverka egen film och digitala berättelser.

Det interna bortfallet på denna fråga var stort eftersom eleverna skulle hoppa över frågan om de hade angett aldrig som svar på fråga 8, vilket totalt innefattade 30 elever.

4.1.10 Fråga 10

Hur ofta tittar du på tv/film/dvd i skolan? En elev svarade inte på fråga 10.

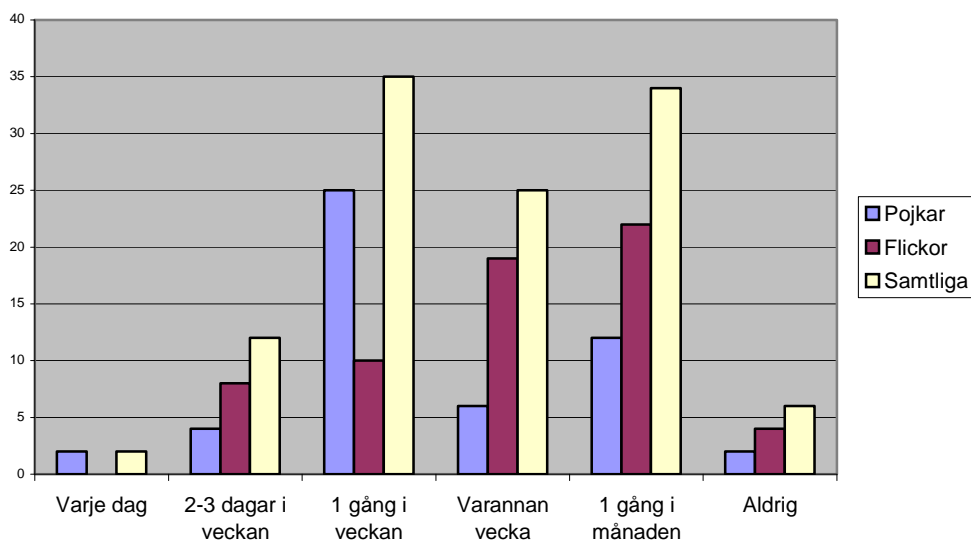

Diagram 8. Elevernas TV/film/dvd konsumtion i skolan.

4.1.11 Fråga 11

Fråga 11 innefattade ingen fråga i sig. Eleverna uppmanades att utföra följande: Rangordna nedanstående alternativ från 1-4, där 1 innebär att det förekommer mest och 4 det som förekommer minst i skolan. Följande exempel gavs på vad som kunde förekomma i undervisningen: A: Användning av datorn, B: Litteratur till exempel böcker och tidningar, C: TV/film/dvd och D: Annat.

Majoriteten av eleverna angav att litteraturen brukas mest under skoltid. Det som förekom näst mest i undervisningen var att titta på TV/film/dvd, vilket den övervägande delen av eleverna svarade. Majoriteten av eleverna angav att datorn var det mediet som brukades minst. På svarsalternativ D uppgav eleverna datorrelaterade svar till exempel maila, söka på sökmotorn *Google* och spela datorspel, vilket innebar att detta svarsalternativ förekom näst minst.

4.2 Resultat och analys av intervjuerna

Nedan följer en presentation av de resultat som kom fram vid intervjuerna med lärarna. Under varje fråga som samtliga lärare besvarat, har vi valt att begränsa avsnittets omfattning, genom

att göra en övergripande sammanfattning av resultaten och analyserna. Varje lärares personliga svar kommer således inte att presenteras. Vissa sekvenser kommer vi att belysa i form av citat från någon lärare då vi anser att uttalandet är relevant och stärker eller motsäger det som tidigare nämnts. I vår presentation av våra resultat använder vi oss av begreppen majoritet och flertal, när i princip alla informanter har svarat på liknande sätt.

4.2.1 Lärarnas arbete med litteratur i undervisningen

Hur arbetar du med litteratur i skolan?

Majoriteten av lärarna arbetar med högläsning tillsammans med sina elever. Högläsningen sker ur all sorts litteratur av lärarna, men också av eleverna själva. Samarbete med bibliotek är något som lärarna överlag använder sig av. Enligt lärarna används läromedel till störst del i undervisningen, men att litteratur såsom skön- och facklitteratur kompletterar läromedlen.

Lärarnas arbete med litteratur i undervisningen är omfattande och konsumtionen av litteratur i skolan är hög. Lärarna brukar läromedlen mest och arbetar utifrån dem, medan skön- och facklitteratur används som komplement. Deras engagemang för litteraturen genomsyrar deras arbete i skolan.

4.2.2 Lärarnas arbete med medier i undervisningen

Hur arbetar du med olika medier i din undervisning?

Samtliga lärare arbetar med medier i sin undervisning på ett eller annat sätt och mer eller mindre. Medier som lärarna benämner är bland annat följande: TV, film/dvd och dator. Lärare F skiljer sig från de andra i sina svar så till vida att mediet dator så gott som aldrig förekommer i undervisningen ”Dator har vi inte så mycket kan jag säga. Utan, eller ja, man får nog säga att vi använder inte det.” Svaret från lärare B: ”Jag använder jättemycket dator och mycket TV” skiljer sig i förhållande till uttalande som lärare F gör, eftersom datorn och televisionen konsumeras ofta och mycket. Lärare A belyser att elever lär på olika sätt genom att se, lyssna, göra och läsa. Läraren har därför en strävan att arbeta varierat, men anser att strävan inte uppnås på grund av bristande resurser och möjligheter.

På följdfrågan om hur eleverna arbetar med datorn i undervisningen ges varierade svar. Samtliga lärare förutom lärare B och C låter sina elever få tillgång till datorn under begränsad tid då eleverna främst söker fakta eller renskriver arbeten eller texter. Lärare B och C låter sina elever få större tillgång till datorn samt låter dem arbeta mer varierat såsom att spela spel och rita. Lärare C integrerar dessutom datorn med filmskapande då eleverna får skriva sina manus och söka fakta, relevant till filmen.

Två lärare använder medier i större utsträckning än andra. Av majoriteten används till exempel datorn för att söka fakta eller renskriva texter. Elevernas tillgång till datorn i undervisningen visar sig i de flesta fall vara begränsad, även om en del lärare låter sina elever bruka datorn friare. Den enskilde lärarens inställning får betydelse för hur och hur ofta medierna brukas, en inställning som styr i slutänden.

4.2.3 Lärarnas tankar om elevernas litteraturkonsumtion

Hur tror du att dina elever använder sig av litteratur på sin fritid?

Majoriteten av lärarna tror att elevernas läsning är väldigt individuell. Lärare A poängterar att "[...] många av tjejerna läser, men killarna tror jag inte läser mycket.". Lärare D belyser att eleverna i klassen ofta läser på sin fritid "Alltså väldigt många är väldigt glada för att läsa.". Även lärare H påstår att "[...] de läser egna böcker utöver läxorna [...]". Så de är i den bokslukaråldern, det är de." Lärarna D, E och F poängterar att deras elever har i uppgift att varje dag läsa i minst 15 minuter vilket innebär att de eleverna läser minst en kvart om dagen.

Svaret på följdfrågan om vilken litteratur lärarna tror dominerar elevernas litteraturkonsumtion är, enligt alla lärarna, skönlitteratur. Hälften av lärarna tillägger dock att serietidningar också är vanligt förekommande bland eleverna.

Lärarna har möjligheter att påverka elevers läsning på fritiden genom att ge dem läsläxa. Utöver läxläsningen så är elevernas läsning varierad och individuell.

4.2.4 Lärarnas tankar om elevernas mediekonsumtion

Hur tror du att dina elever använder sig av medierna: datorn, TV, film/dvd, dator-/TV-spel på sin fritid?

Alla lärare uttalar att samtliga elever i klasserna brukar medier mycket och ofta. Vilka medier eleverna använde mest varierade något, men flertalet av lärarna belyser datorn som det främsta mediet där eleverna, enligt lärarna, brukar den till att spela spel eller chatta. Lärare F och H tror däremot att televisionen förekommer i större utsträckning och datorn på andra plats. Lärare F säger ”Jag skulle nog ändå tro TVn, för det är ju någonting som, som säkert står och går i de flestas hem på kvällarna”. Lärare H tror att samtliga elever i klassen har tillgång till en dator, men är inte säker och motiverar televisionen som det främsta mediet eftersom denna, enligt läraren, finns hemma hos alla elever.

Elevernas användning av olika medier är omfattande, enligt lärarna. Det som styr konsumtionen, tror lärarna, bland annat kan bero på tillgången som eleverna har till de olika medierna.

4.2.5 Medier och litteraturens utbredning i skolan

Vilken plats tror du att olika medier och litteratur har i skolan idag?

Sex av lärarna anger att litteraturen har störst utrymme i skolan. Lärare D uttrycker ”[...] för mig är ju litteraturen jätte, jätteviktig och sen kan jag önska att vi skulle blivit duktigare på att använda datorerna [...]”. Lärare E säger ”[...] alltså böcker kommer ju förhoppningsvis alltid ha stor plats och dels är det lättillgängligt och alla, alla kan använda en bok [...]”. Lärare G poängterar att varken datorn eller filmen ges något större utrymme eftersom det inte är en naturlig del i undervisningen överlag. De två andra lärarna A och B drar paralleller till eleverna, vad de tror att eleverna prioriterar och svarar båda att medier då har högre status, främst datorn.

Litteraturen dominerar i skolan idag, det har samtliga informanter i intervjuerna belyst på ett eller annat vis.

4.2.6 Möjligheter till en balanserad konsumtion

Vilka är, enligt din mening, de viktigaste möjligheterna för att få till stånd en balans mellan litteratur och övrig mediekonsumtion i undervisningen?

Majoriteten av lärarna svarar att det nog beror på vilket intresse och vilken kunskap läraren har om medier samt hur de planerar och genomför sin undervisning. Resurser såsom ekonomi, antal datorer, tv-apparater och personal är också några faktorer som flertalet lärare i intervjun belyser som viktiga, för att få en jämnare konsumtion mellan litteraturen och medierna i skolan. Tre lärare lyfter vikten av att lärare bör få fortbildning, samt uppdateringar om teknik och medier. Lärare F belyser att eleverna tittar mer på televisionen och använder datorn mer hemma och menar ”Så på det viset kanske vi i skolan balanserar upp fritiden lite”. Både lärare B och G resonerar om det ska finnas en balans mellan litteratur och medierna. Lärarna ifrågasätter om den ska finnas eller om den redan finns. Lärare B menar att läraren själv kan balansera brukandet genom att planera in arbetssätt där litteratur ibland är utgångspunkten och emellanåt medierna. Lärare G poängterar att lärarna kanske inte vill ha konsumtionen balanserad och motiverar sitt svar med att säga att boken ger en speciell känsla.

Balansen kan således endast uppnås genom att lärarna själva har intresse och kunskaper om medierna. Tillgången till medierna och planeringen av undervisningen blir också avgörande faktorer som påverkar konsumtionens utrymme.

4.3 Jämförelse mellan lärarnas och elevernas svar

Vi kommer här att jämföra lärarnas och elevernas svar inom respektive klass för att eventuellt kunna se likheter och skillnader utifrån våra informanternas svar. Jämförelsen kommer att inriktas mot lärarnas uppfattningar av deras elevers konsumtion av litteratur och övriga medier på fritiden. Det kommer även vara fokus på lärarnas bruk av litteratur och medier i undervisningen som relateras till elevernas svar om förbrukningen i skolan. Att jämföra alla lärarnas svar i förhållande till deras elevers hade gjort att denna del av arbetet hade blivit allt för omfattande. Vi valde därför att belysa det mest anmärkningsvärda, till exempel då likheter eller skillnader var utmärkande mellan elevernas och deras lärares svar.

4.3.1 Lärare A och B samt deras elever

Lärare A säger att flickorna i klassen läser litteratur på fritiden, men inte pojkarna. Enkätsvaren från pojkarna visar dock att så är inte fallet, utan flertalet av pojkarna läser 2-3 dagar i veckan. När det gäller flickorna har lärare A en god uppfattning då majoriteten läser varje dag. Lärare B belyser att litteraturkonsumtionen är individuell vilket det sammanlagda klassresultatet visar. Där finns variation på hur ofta litteraturen brukas på fritiden, vissa varje dag och en elev aldrig. En annan aspekt som lärare B tar upp under intervjun är att ålder kan ha betydelse för läsningens kvantitet. Läraren belyser att yngre elever kanske får mer läst för sig av föräldrar, medan äldre får ta ansvar för sin egen läsning.

4.3.2 Lärare C samt eleverna

Lärare C berättar att det är viktigt att både litteratur och medier ingår i undervisningen. Vid jämförelsen med elevernas svar och lärarens uttalande påvisas det att konsumtionen av både litteratur och medier brukas ofta. Eleverna svarar att de ser på film så ofta som en till tre dagar i veckan och läraren bekräftar detta då arbetssätt presenteras under intervjuens gång. Läraren startar bland annat upp teman med hjälp av filmer och varje fredag tittar de på film som eleverna fått välja. Läraren låter också eleverna skapa egna filmer.

Hur eleverna använder datorn och hur ofta är, enligt läraren, individuellt och beror på dels elevernas intresse och dels vilka behov datorn fyller som verktyg för den enskilda individen. Det individuella bruket av datorn bekräftas av eleverna då de svarar att de använder datorn alltifrån en gång i veckan till en gång i månaden. Läraren uttalar att böckerna genomsyrar undervisningen, men att övriga medier även ska ingå. Eleverna bekräftar detta påstående eftersom de anger att litteraturen är det som förekommer mest i skolan, men även att andra medier används.

4.3.3 Lärare D samt eleverna

Samtliga elever anger att de tittar på TV/film/dvd i skolan varannan vecka. Lärare D har som mål att försöka erbjuda eleverna filmupplevelser en gång i veckan, men målet uppfylls inte alltid utan filmtittandet sker snarare varannan vecka. Den faktiska konsumtionen blir därför enhetlig. Majoriteten av eleverna anger att de använder datorn 2-3 dagar i veckan på sin fritid, medan läraren uttalar att datorn är det medier som dominerar på fritiden. Enligt eleverna är

det TV-tittande som brukas mest på fritiden. Lärarens uppfattning om elevernas mest förekommande fritidskonsumtion stämmer alltså inte överens här.

4.3.4 Lärare E samt eleverna

En enhetlig rangordning har gjorts bland eleverna i denna klass gällande vilken plats litteratur och medier har i undervisningen. Samtliga elever svarar att litteratur förekommer oftast och att TV/film/dvd på andra plats. Datoranvändningen nyttjas i sin tur minst. Vid en jämförelse med lärarens svar framkom det att samma rangordning görs av läraren. Läromedel kommer, enligt läraren, först bland litteraturen och sedan skönlitteraturen. Filmerna kan kopplas till det som eleverna läser om och enligt läraren lär sig och minns eleverna mycket genom filmtittandet. Datorn är enligt lärarens uttalande inget arbetsredskap som används i så stor utsträckning i årskurs 4 och läraren poängterar även att resurserna inte alltid heller räcker till.

4.3.5 Lärare F samt eleverna

Läraren berättar under intervjun att eleverna får undervisning i datakunskap av en fritidspedagog på skolan. Undervisningen sker varje vecka då två eller tre elever går iväg vilket, enligt läraren, innebär att de 23 eleverna inte får speciellt mycket datakunskap eftersom tillfällena per elev blir få. Förutom datakunskapen med fritidspedagogen arbetar eleverna inte med datorn i undervisningen vilket elevernas svar i enkäten stärker där alla eleverna har svarat att de aldrig använder datorn i skolan. Elevernas svar kan tolkas som att inte de heller räknar in datakunskapen med fritidspedagogen. Lärarens och elevernas svar överensstämmer således.

4.3.6 Lärare G samt eleverna

Som svar på frågan om vilka medier eleverna använder på sin fritid anger läraren att datorn nog är mediet som dominerar. Enligt läraren använder eleverna datorn till att surfa på Internet, chatta, ladda hem musik eller film. Elevernas datakonsumtion ser läraren som ett socialt liv, men belyser också att ovan nämnda aktiviteter inte kan kallas för vettiga saker. I enkätundersökningen anger majoriteten av eleverna att de använder datorn varje dag på sin fritid, men endast en fjärde del svarar att det är datorn som de aktiverar sig mestadels med på sin fritid.

4.3.7 Lärare H samt eleverna

Att många elever i klassen både läser mycket och använder datorn, tittar på film eller television mycket är den uppfattningen läraren har. Motiven läraren ger är att eleverna dels är i bokslukaråldern och dels att de flesta har tillgång till både dator och television i hemmet. Flertalet elever läser böcker utöver läxorna på sin fritid och många tillbringar också flera timmar vid såväl datorn som televisionen, enligt läraren. I enkätsvaren har cirka hälften av eleverna angivit att de läser annan litteratur än läxorna varje dag och att de tittar på TV/film/dvd varje dag. Cirka en tredje del svarade att de tillbringar tid vid datorn varje dag och majoriteten att de aktiverade sig framför datorn 2-3 dagar i veckan. Så lärarens uppfattning om elevernas litteratur och mediekonsumtion stämmer således ganska bra.

4.4 Resultatdiskussion

En sammanfattning av resultaten och analyserna visar att lärarna har en god uppfattning om vilka medier deras elever använder på sin fritid och i vilken omfattning eleverna konsumerar dessa medier. Att datorn och televisionen är de medier som dominerar bland eleverna är uttalande som lärarna gör och svaren från eleverna bekräftar att det är de medier som är mest dominerande. Elevernas läsvanor har lärarna också en ganska god uppfattning om då variation, individuallitet och ålder anges som exempel på motiv till ökad eller minskad litteraturkonsumtion. Elevsvaren visar att läsningen är väldigt varierad och individuell.

När det gäller lärarnas användning av litteratur i undervisningen så har den hög prioritet och eleverna svarar också att litteraturen är det som förekommer mest i skolan. Litteratur har hög prioritet bland lärarna vilket de motiverar med bland annat att den är lättillgänglig, alla kan använda den och att läsning är betydelsefull inom alla ämnen.

Integreringen av medierna i undervisningen är varierad bland de intervjuade lärarna. Ofta använder lärarna television och film kopplat till ett aktuellt område eller tema som de pratar om eller som ett rent nöje. Elevernas svar i enkäterna stärker lärarnas uttalande eftersom de överlag anger att film förekommer relativt ofta. Filmers lättillgänglighet via en uthyrningsinstitution belyses också som ett motiv av flertalet lärare till att filmer är bra komplement till litteraturen. Endast en av de åtta intervjuade lärarna låter eleverna tillverka

egna filmer som de skriver egna manus till. Datorn används av majoriteten av lärarna endast då eleverna renskriver eller söker fakta. Många lärare uttrycker att datorn är ett användningsredskap som får ökat utrymme med elevernas stigande ålder, men datoranvändningen motiveras av några lärare som ett individuellt verktyg som används då det finns ett behov från eleverna att använda det samt att alla elever inte behöver arbeta vid datorn samtidigt.

Alla lärare uttrycker att litteraturen har en framträdande position i undervisningen, det är litteraturen som dominerar utifrån ett lärarperspektiv, men enligt två lärare så är det sett ur elevernas perspektiv medierna som dominerar. Lärarna har alltså överlag rangordnat litteraturer först, sen filmen och sist kommer mediet datorn. För att få till en mer balanserad konsumtion mellan litteratur och medier så krävs det, enligt en del av lärarna, intresse och kunskaper hos läraren samt resurser i form av ekonomi, personal och antal medier på skolan. En annan del av lärarna ser inte resurserna som ett hinder för att uppnå en balans dem emellan. Lärarna belyser istället att de genom planering kan få till en undervisning där medierna kan ingå genom att eleverna arbetar varierat och inte med samma saker samtidigt, en individuell undervisning.

5. DISKUSSION

För att diskussionen av vår empiriska undersökning ska bli överskådlig kommer vi att dela in diskussionen i rubriker. Rubrikerna är indelade utifrån de ämnen vi behandlar kopplade till litteraturgenomgången, de resultat som framkom i vår empiriska studie samt våra egna synpunkter och reflektioner.

5.1 Elevernas konsumtion i teorin och praktiken

Lärarnas medvetenhet om elevernas mediekonsumtion på fritiden är, enligt oss, väl överensstämmande med den faktiska konsumtionen bland eleverna. Kunskaperna om elevernas användande borde däremot lärarna ta större hänsyn till i undervisningen. Det betonas i *Lpo 94* (2006) att elevernas tidigare livserfarenheter ska vara ett utgångsläge för undervisningen. Vårt påstående gällande elevernas kunskaper bekräftar även Heith (2006) och Drotner (2002). De belyser att elevers nya medievanor ger upphov till nya erfarenheter som lärarna måste ta i beaktande och dra nytta av. Hansson (2006) ser elevernas konsumtion av många olika medier som dels ett argument och dels som skolans uppgift, för att medierna ska användas i undervisningen. Lärarna i vår undersökning, anser vi, inte drar någon nytta av elevernas mediekonsumtion i någon större utsträckning, men som resultaten visar förekommer det en viss variation lärarna emellan. Kan den mindre förekommande utbredningen av medier i undervisningen bero på det som Koppfeldt (2004) och Danielsson (2004) poängterar att lärare ser på kunskapsförmedling på ett speciellt sätt? Danielsson belyser också osäkerhet kring teknik som en eventuell bidragande faktor till varför lärarna inte brukar medierna i större utsträckning. Intervjuinformanterna menar, precis som Danielsson, att osäkerheter kring tekniken kan påverka och utesluta användningen av medierna. Lärarna lyfter vidareutbildning inom ämnet som en tänkbar lösning på dilemmat. Haveri (2006) ser inte osäkerhet gällande tekniken som ett hinder till att ta in medier i undervisningen. Han menar att lärarna främst bör veta i vilket syfte de tekniska apparaterna ska användas till.

När vi ser till lärarnas medvetenhet angående elevernas litteraturkonsumtion, anser vi att lärarnas uppfattningar stämmer mindre överens med elevernas faktiska användning. Enkätsvaren visar att majoriteten av eleverna läser 1-7 dagar i veckan utöver läxläsningen. Medan lärarna tror att läsningen är individuell, men inte så omfattande. Mer än hälften av eleverna som läser varje vecka, läser dessutom varje dag. Sjöbergs studie (2003) visar att barn

och ungdomar brukar olika medier i olika situationer beroende på bland annat tid och innehåll. Litteraturens användningsområde påverkas också, enligt oss, av den tid som barn och ungdomar avsätter för den, vilket innehåll litteraturen har samt i vilken situation barn och ungdomar möter litteraturen. Vi anser att både litteratur- och mediekonsumtion bland barn och ungdomar påverkas av tillgången som de har till dem. En av slutsatserna av vår undersökning kan kopplas till Sjöbergs (2003) studie eftersom elevernas konsumtion av litteratur och medier varierar enligt enkätinformanternas svar. Vi anser i likhet med Sjöbergs resultat att barn och ungdomar väljer medier eller litteratur beroende på vad de finner mest lämpligt för stunden. Vår slutsats från enkätresultaten blir alltså att litteratur och medier inte utesluter varandra.

5.2 Litteratur och mediars utrymme i undervisningen

Den empiriska undersökningen visar precis som Persson (2007) redogör för att medierna inte ges det utrymme som de förtjänar. Vi anser att medier ska få större plats i undervisningen än vad den får. Enligt oss lär sig eleverna genom konsumtionen oavsett vad de sysselsätter sig med eller vilka medier de brukar. En av våra utgångspunkter var att barn och ungdomar berikas med kunskaper oavsett vilka medier de använder. De är precis som Persson (2000) beskriver aktiva konsumenter. Eleverna övar förmågor såsom att kommunicera, granska, läsa, skriva och allmänbildning vid användningen. Enligt de konstruktivistiska och sociokulturella kunskapsteorierna lär och utvecklas individen genom att själv vara aktiv för att på så vis berikas med nya lärdomar. Vi anser också att elever lär genom att vara aktiva själva oavsett vilken situation de befinner sig i eller vilket verktyg, litteratur eller medier, de använder.

Viss litteratur hör till högkulturen än idag, något som våra intervjuinformanter bekräftar även om gränserna mellan högt och lågt, litteratur och medier har reducerats. Lärarna i undersökningen använder litteratur som läromedel, skön- och facklitteratur, vilket enligt oss innebär att lärarna ser denna litteratur som högkultur. Eftersom medier används i mindre utsträckning av majoriteten, anser vi, att lärarna associerar medier med lågkultur. En slutsats, enligt oss, blir att skiljeväggen som Persson (2000) beskriver finns kvar eftersom litteraturen fortfarande ses som högkultur och medierna som lågkultur av lärarna. Moment som förekommer i undervisningen är hög- och tystläsning som eleverna diskuterar och recenserar. I kursplanen (2000) för ämnet svenska står det att eleverna ska stärka sin förmåga att läsa, tala och skriva. Det kan göras genom att bland annat läsa skönlitteratur och diskuterar det lästa.

Eleverna i vår undersökning har goda förutsättningar att utveckla förmågorna eftersom lärarna lägger stor vikt på litteratur, men enligt oss kan läsning även tränas genom medierna. Genom medierna möter eleverna också texter och kan som Ingemansson (2005) poängterar fungera som inspirationskällor och som en ingång till litteraturen.

Vi anser, precis som Amborn och Hansson (2002) samt Persson (2007), att det är viktigt att eleverna själva får läsa och får läst för sig. Eftersom det bland annat är genom litteraturen eleverna vidgar perspektivet på livet, kunskaperna och gynnar språkutvecklingen. Persson beskriver litteraturens möjligheter på följande vis: "[...] kan roa och oroa. Den kan trösta och utmana. Den kan underhålla och ge kunskap [...]" (2007:6). Werner (1996) menar att litteraturens position bland eleverna fortfarande är stor trots mediernas utbredning. Persson (2007) belyser däremot att litteraturens status idag är förändrad på grund av att eleverna kan inhämta information från olika medier som förr inte fanns. Författarnas skilda synsätt kan bero på att elva år har passerat mellan böckernas utgivning och att förhållandet därmed har ändrats. Deras olika åsikter blir därför inte överraskande, anser vi. Eleverna i vår undersökning visar att de brukar både litteratur och olika medier på sin fritid. Vi anser att det ena alltså inte utesluter det andra, utan medier bör ses som ett komplement i undervisningen som även Ingemansson (2005) och Ahrn (2006) poängterar.

Vi har redogjort med hjälp av Persson (2000, 2007) och Holmberg (1994) för hur litteraturen har skildrats genom tiderna. Först delades litteraturen upp i bra samt dålig litteratur, där skolan tillhörde de som ansåg att eleverna bara skulle undervisas och använda sig av den höga litteraturen. Förhållandet mellan högt och lågt förändrades senare, då litteraturen stod för det höga och medier för det låga. Som tidigare nämnts anser majoriteten av lärarna i vår undersökning att litteraturen har en hög status i skolan idag, även om gränserna har reducerats enligt bland annat Persson (2000). Kan det vara så att moralisk panik eller mediepaniker som Persson (2002) och Rönnerberg (2006) beskriver ligger djupt förankrade i oss människor? Varje gång nya medier har varit på frammarsch har en moralisk panik utbrutit. De här panikerna tenderar till att först skapa stora effekter för att sedan vara kortlivade och till sist framstå som främmande. Först var det litteraturen, som vi nyligen nämnde, som var det första faran för att idag istället gälla brukningen av bland annat datorn. Kanske det kommer en dag då lärare i större utsträckning ser datorn, televisionen och filmen som resurser?

Lärarna i undersökningen ser medierna som ett komplement till litteraturen i undervisningen, men nyttjar inte dem i någon större utsträckning. Därmed strider deras uttalande mot den faktiska konsumtionen av medier, eftersom det endast var två av dem som använde medierna i större utsträckning och under friare förhållande. Variation förekom dock mellan de övriga lärarna. Koppfeldt (2004) anser att datorn är det verktyg som blivit mest accepterat i skolan medan videon och filmen är de medier som lärarna endast nyttjar vid enstaka och speciella tillfällen. Orsakerna till att videon och filmen inte används är, enligt Koppfeldt, att lärarna anser apparaterna komplicerade. Enligt lärarna i undersökningen stämmer inte Koppfeldts påstående eftersom det är filmen som används i störst utsträckning. Vi har också genom egna erfarenheter från vår verksamhetsförlagda utbildning¹¹ upptäckt att datorn inte används i så stor utsträckning medan filmen förekommit desto mer.

Thavenius (2003) belyser mediers inverkan på människors förståelse av den värld de lever i och dem själva. Precis som Thavenius ställer vi oss frågan ”Varför skulle inte skolan påverkas av detta?” (2003:47). Heith (2006) menar att tekniken influerar människor och vice versa. Ser inte våra intervjuinformanter medier som kunskapsförmedlare och något som berikar elevernas liv? Om lärarna inte har en positiv inställning så är risken stor att medierna utesluts från undervisningen. Vi menar att lärarens inställning inte får vara avgörande för mediernas utbredning. Medierna måste tas med som utgångspunkt i undervisningen, något som styrdokumentet: *Lgr 69*, *Lgr 80* och *Lpo 94* ger belägg för. Medier har benämnts i samtliga tre läroplaner och lärarna borde således, enligt oss, därför integrera och använda medier i större utsträckning i undervisningen. En slutsats som vi grundar på intervjuundersökningen är att majoriteten av lärarna endast integrerar medierna i mindre utsträckning till förmån för litteraturen. Vi anser därför att lärarna ska, som Buckingham (2005) poängterar, integrera medierna för att få till en mer effektiv undervisning istället för att filtrera bort dem. Vi menar att Buckinghams uttalande kan realiteras till Koppfeldts (2004) mediepedagogik som innebär att lärare ska undervisa eleverna med medier och om medier.

5.3 Möjligheter och hinder till litteraturen och mediers ställning

Lärarna uttalar att litteraturen har en dominerande ställning och därför får större utrymme i undervisningen. Några av lärarna yttrade följande motiveringar till varför: litteraturen är lättillgänglig, läsningen är viktig för alla ämnen och för att kunna ta del av mediernas

¹¹ Som även går under benämningen VFU (praktik) inom lärarutbildningen.

budskap. Medierna kommer i andra hand, enligt majoriteten av lärarna, samt att det även inom medierna finns en viss rangordning. Anledningen till att medierna inte prioriteras i samma utsträckning som litteraturen beror till exempel på, som våra intervjuinformanter poängterar, brister inom resurser, kunskaper, intresse och tekniken. Vi ställer oss frågande till hur lärarna når ut till alla elever om de inte varierar arbetsverktyg och arbetssätt. Eleverna lär på olika sätt vilket en av lärarna uttalade då olika inlärningsstilar nämndes. Enligt läraren tillgodosör sig eleverna kunskaper genom att läsa, se, lyssna och göra. Vygotskij (1994) beskriver att barns kreativitet ökar genom att barnet får möta många olika uttrycksmedel. Genom att barn får se och höra mycket, menar Vygotskij, att barn utvecklas. Vi anser att Vygotskijs teori kan relateras till litteratur och medier eftersom eleverna genom dem båda får se och höra för att på så vis lära. Säljö (2005) belyser att det är väsentligt att fokusera på den tid eleverna lever i och rådande samhällsstruktur. Heith (2006) beskriver denna tid som idag innebär att elever har helt nya medievanor än vad föregående elever har haft. Vidare beskriver Säljö människan som en kommunicerad individ som bland annat använder olika verktyg i specifika situationer.

Vi anser precis som Säljö (2005) att oavsett om eleverna brukar litteratur eller medier, är dessa olika verktyg viktiga kunskapskällor som eleverna därför ska möta i undervisningen. Till exempel måste eleverna först kunna läsa, för att då kunna ta till sig böckernas innehåll och budskap. När det gäller medier så behöver eleverna dels kunna läsa och dels kunna skriva, för att behärska mediernas funktion. Det är, enligt oss, därför viktigt att eleverna får tillgång till olika medier och litteratur eftersom eleverna lär på olika vis. Litteraturen och medierna ger ett utbud av olika inlärningsstilar då eleverna kan se, läsa, lyssna, skriva och själva skapa till exempel egna alster. Med litteraturen och mediernas hjälp blir det lättare för läraren att nå ut till alla elever. De får då möta texter, bilder samt språk på varierade sätt för att på så vis tillgodose olika behov eleverna har. Vi kan alltså inte utesluta de viktiga verktygen som litteratur och medier utgör, eftersom elevernas läs och skrivförmåga utvecklas med dem, en slutsats som vi drar utifrån teori och praktik. Barnets skriftspråk är inte välutvecklat, enligt Vygotskij (1994). Genom att spendera tid vid medier som till exempel datorn där redskapet till största del innebär att förmedla sig via skriftspråket borde då tendera till att utveckla barn och ungdomars skriftspråk, enligt oss.

Vi tycker att det är viktigt att lärarna samtalar med sina elever om litteratur och medier. Samtalen är viktiga dels för att lärarna ska få en uppriktig bild av elevernas verkliga konsumtion och dels för att ta del av vilka kunskaper eleverna berikas med. Vår undersökning

visar att eleverna är högkonsumenter inte bara av medier, som Hansson (2006) menar, utan även högkonsumenter av litteraturen. Eleverna i vår studie använder litteraturen och medier i lika stor utsträckning, vilket även Holmberg (1994) anser att barn och ungdomar gör. Det ena ska därför inte utesluta det andra. En slutsats som vi benämnt tidigare och som även Lindmark (2003) och Ahrn (2006) belyser.

Medierådets (2006) undersökning visar att deras undersökningsgrupp med barn i åldern 9-12 år brukar televisionen ungefär lika ofta som våra enkätinformanter. När det gäller datoranvändningen visar det sig att våra enkätinformanters konsumtion snarare överensstämmer med ungdomsgruppen 12-16 år eftersom barngruppen brukar datorn något mindre. Medierådets undersökning visar också att flickor läser böcker och tidningar något oftare än vad pojkarna gör, en iakttagelse som även vi har gjort i vår studie. Vår slutsats blir här att konsumtionen av medier är omfattande och varierade, något som våra intervjuinformanter också påtalade. Om lärarna vet hur konsumtionen ser ut, kan de föra en dialog med eleverna. Då bör läraren ha ett öppet förhållningssätt till eleverna och deras konsumtion. Vidare anser vi att lärare inte får nedvärdera och åsidosätta elevernas användande av litteratur och medier oavsett hur liten eller omfattande konsumtionen är. Vi menar att det gäller som Rönnberg (1997) belyser att lärare ska se elevernas brukande ur ett barn och ungdomsperspektiv. Heith (2006) belyser även hon dialogens betydelse och hon anser precis som vi, att läraren ska låta elevernas åsikter stå i centrum. Sjöberg (2003) beskriver att barn och ungdomars bruk av olika medier kompletterar varandra eftersom yngre medier inte stänger ute de äldre. Våra enkätsvar gällande elevernas mediekonsumtion visar att Sjöbergs antagande stämmer. Eleverna anger att de brukar såväl television som dator i stor utsträckning. Barn och ungdomar konsumerar allt, vilket Mustonen (2006) påstår. Enligt oss blir möjligheterna större än hindren till ett integrerat arbetssätt av litteratur och medier. Möjligheterna är att elevernas olika inlärningsstilar tillgodoses, medier och litteratur är verktyg för att nå kunskap, dialog går att föras om de båda, eleverna brukar och är intresserade av såväl litteratur som medier. Tillsammans utgör möjligheterna den gemensamma referensram som Ahrn (2006) beskriver. Hindren som lärarna nämner i studien är att de inte har intresse eller kunskap om teknik och medier, bristande resurser av till exempel ekonomi och utrustning samt att den egna planeringen av undervisningen är otillräcklig. Genom att synliggöra möjligheterna och hindren ovan blir vår slutsats att en mer balanserad konsumtion av medier och litteratur ska finnas.

5.4 Balansens villkor

Majoriteten av lärarna i vår undersökning anser att balans kan uppnås om de har intresse och kunskaper om medierna. Tre av lärarna föreslog fortbildning som en lösning för att utveckla kunskaperna inom området. Vi undrar om fortbildning innebär att kunskaperna blir bestående om inte ett intresse finns? Eller om fortbildningen inte uppdateras samt om de inte brukar medierna kontinuerligt? Vi menar att om intresset brister, dels angående medierna och dels gällande elevernas mediekonsumtion, så blir det svårare för lärarna att motivera sig själva till att använda medierna i undervisningen. Det gäller för lärarna att skapa ett intresse för medier för att på så vis möta eleverna i den medievärld som de lever i. Vi anser att lärarna behöver hoppa på och åka med medietåget, som Frössevi (2006) beskriver, för att på så vis följa med den utveckling som sker i samhället idag. Vår intervjuundersökning visar att lärarna inte har bristande intresse för litteratur. Vi vill ändå belysa att om litteraturen ska få utrymme i undervisningen är lärarens intresse av den betydelsefull. Om lärarnas intresse brister för litteratur, innebär det enligt oss, att precis som med medierna så skulle litteraturen också få lite utrymme i undervisningen. Frössevi poängterar att lärarnas bristande medieintresse är anledningen till mediernas låga status och därmed inte används i undervisningen, vilket både vi och lärarna i studien håller med om.

Koppfeldt (2004) menar däremot att lärarna redan har gedigna kunskaper inom området, men att lärarna snarare inte vet hur de ska använda kunskaperna. Lärarna i vår undersökning, tror vi, har tillräckliga kunskaper för att bedriva undervisning där medier integreras med litteratur i större utsträckning. Det handlar om att kunna planera och individualisera undervisningen så att medieanvändningen blir en naturlig del i elevernas skolvardag. Precis som några lärare uttalade i studien, så tycker också vi, att inte alla eleverna behöver arbeta med samma saker utan elevernas olika behov bör vara det som styr valet av undervisningsmetod. I *Lpo 94* (2006) beskrivs hur skolan ska erbjuda alla elever en likvärdig utbildning genom att tillgodose de behov som eleverna har. Flertalet av lärarna menar att om resurserna hade varit tillräckliga hade en balans varit lättare att uppnå. Vi förstår att resurser påverkar, men det får inte vara en orsak till att utesluta medierna i undervisningen. Lärarna i undersökningen har mer eller mindre resurser såsom televisioner, datorer samt video/dvd spelare. Vi anser därför att lärarna hade kunnat integrera medierna i större utsträckning än vad de gör och därmed skapat en mer jämlik konsumtion mellan litteraturen och medierna. Precis som litteratur kan utveckla eleven såsom Amborn och Hansson (2002) redogör för, påverkar även mediekonsumtionen sättet att

se sig själv och omvärlden vilket Thavenius (2003) menar att den gör. De tre författarnas synsätt, anser vi, bekräftar och motiverar vikten av att lärarna låter eleverna ta del av och arbeta med både litteratur och medier. Vi menar med våra argument för medier i undervisningen att de inte ska tolkas som argument mot litteraturen som även Persson (2007) poängterar. Användandet av både litteratur och medier i undervisningen är, enligt oss, en förutsättning för att eleverna ska förberedas till att bli samhällsmedborgare. Körling (2003) förespråkar litteraturens användning i skolan som ett arbete för demokrati. Viklund (2004) förespråkar å andra sidan mediernas användningsområde för demokrati. Enligt oss blir det endast ett demokratiskt arbetssätt om både litteratur och medier integreras såväl som balanseras och därmed förbereder eleverna för ett liv i samhället. Ingemansson (2005) belyser medier som ett komplement istället för ett hot mot litteraturen. Ahrn (2006) menar att lärare genom att använda både medier och litteratur kan nå ut till alla sina elever för att på så vis skapa lust att lära.

Ingemansson (2005) och Ahrns (2006) uttalande aktualiserar och legitimerar att en balans bör finnas i undervisningen vilket, enligt oss, bekräftar att det går att skapa en balans mellan litteratur och medier i undervisningen och därmed svarar vi på vår problemprecisering. Som svar på vad som krävs av den enskilda läraren blir enligt oss: att ha ett öppet förhållningssätt gentemot elevernas litteratur- och mediekonsumtion samt att vara uppdaterad gällande förändringar som sker i samhället och våga använda medierna. Forskaren von Feilitzens (2002) antagande stämmer inte med våra resultat från enkätundersökning. Hon menar att litteraturanvändningen kan ha minskat på grund av brukandet av medier, vilket våra resultat motsäger. Elevernas konsumtion av både litteratur och medier på fritiden visar sig vara omfattande och relativt jämn. Här råder det med andra ord balans. En balanserad litteratur- och mediekonsumtion som vi anser även ska finnas i undervisningen och skolan.

5.5 Metoddiskussion

Metodvalen för den empiriska undersökningen gav den information som eftersöktes för att besvara frågeställningar och problemprecisering. Det vi hade kunnat göra annorlunda i vår undersökning var att utesluta enkätfrågan gällande elevernas konsumtion av musik på fritiden. I vår definition av begreppet medier fanns musik med som ett exempel. Innan intervjuerna genomfördes fick lärarna ta del av vår definition av litteratur och medier. Vi ställde frågan till lärarna hur de arbetade med medier i sin undervisning som innefattade musik, enligt oss, men

ingen av lärarna nämnde något om musikkonsumtion. Inga följdfrågor ställdes heller angående konsumtionen, vilket en semistrukturerad intervju ger utrymme för. Vi förbisåg alltså att musik fanns med i vår definition och under bearbetningen av litteraturgenomgången insåg vi även att musik inte nämndes i någon större utsträckning i teorierna. Vi tog därför beslutet att avgränsa arbetets omfång och fokuserar på medierna dator, television och film. Anledningen till att elevernas musikanvändning finns presenterat i diagram 6 är att synliggöra ytterligare en konsumtion som eleverna brukar ofta på sin fritid.

När det gäller fråga 2 i vår enkätundersökning gjorde vi ett avsiktligt val att ha annat som ett svarsalternativ. Vi var medvetna om att det kunde innebära att majoriteten av eleverna valde att ange annat som svar, istället för något av de mer relevanta alternativen för undersökningens syfte. Anledningen till svarsalternativet var att det gjorde det mer möjligt för eleverna att ange vad de sysselsatte sig mest med under sin fritid och för att på så vis även minska risken för ett internt bortfall.

5.6 Fortsatt forskning

Under arbetets gång har vi blivit varse om nya infallsvinklar till fortsatt forskning. Det hade varit intressant att intervjua ett större antal lärare och genomföra en mer omfattande enkätundersökning bland fler elever. För att undersöka om vi hade fått fram liknande eller annorlunda resultat än det som framkom i denna studie. Det hade också varit intressant att undersöka om lärare och eleverna ser litteratur- och mediekonsumtion som kunskapsberikande. Ytterligare en intressant aspekt hade varit att intervjua föräldrar för att ta del av deras uppfattningar gällande deras barns litteratur- och mediekonsumtion. Tycker föräldrarna att nyttjandet är lärorikt? I hur stor utsträckning anser föräldrarna att litteratur och medier ska förekomma i undervisningen?

6. SAMMANFATTNING

Här sammanfattas vår uppsats kortfattat genom att vi belyser grunddragen i teoridelen och den empiriska delen.

Litteratur och medier har påverkat och kommer alltid att påverka oss människor. Området vi skriver om är elevers konsumtion av litteratur och medierna samt hur lärarna till dessa elever använder litteratur och medier i undervisningen. En jämförelse görs mellan elevernas uppfattningar om hur konsumtionen av litteratur och medier ser ut i skolan, samt hur lärarna uttalar att användningen är. En utgångspunkt för arbetet är von Feilitzens (2002) uttalande om att litteratur minskat något och att detta kan ha påverkats av brukandet av andra medier. Medierådets undersökningar (2006) visar att barn och ungdomar konsumerar olika medier ofta, vilket vi ser som ytterligare en viktig faktor till att lärare ska ta in medierna i undervisningen.

Syftet med undersökningen är att belysa hur litteratur och mediekonsumtionen ser ut i undervisningen, enligt lärarna och jämföra detta med elevernas konsumtion av medier samt litteratur i skolan. Vi undersöker i vilken utsträckning litteratur och medier förekommer i skolan och under elevens fritid, för att på så vis ta reda på om vi bör eller kan skapa en balans i undervisningen. Litteraturbegreppet omfattar alla tryckta publikationer. Begreppet medier innefattar datoranvändning, television, film/dvd och musik. I vår benämning av datoranvändning syftar vi till alla aktiviteter som sker vid datorn såsom spela spel, skriva, chatta eller surfa på Internet.

Vi genomför både kvalitativa och kvantitativa undersökningar eftersom de är mest lämpade till vår undersökning och våra frågeställningar. Vi genomför åtta lärarintervjuer och utför enkätundersökningar med lärarnas elever, vilket totalt innefattar 115 elevinformanter. I den empiriska delen redogör vi bland annat för genomförandet, urvalet och vilka etiska övervägande vi vidtar. Härfter presenteras en sammanställning av resultaten från undersökningarna med anslutande analys. Först redovisas enkäternas resultat, sedan presenteras intervjuernas svar och till sist redovisas en jämförelse mellan lärarna och elevernas svar i respektive klass.

Diskussionsavsnittet syftar till att knyta ihop forskningsbakgrunden med den empiriska delen. Våra egna tankar och reflektioner synliggörs här samt vilka slutsatser vi kommer fram till. En slutsats är att elevernas konsumtion av litteratur och medier är omfattande och utbredd samt att situationen styr valet av medier eller litteratur. En annan slutsats är att intervjuundersökningen visar att majoriteten av lärarna endast integrerar medierna i liten utsträckning till förmån för litteraturen. Att föredra en integration av både litteratur och medier i undervisningen blir således nästa slutsats som vi drar. Vår huvudslutsats blir därför att en balans mellan litteratur och medier bör finnas i undervisningen för att på så vis nå ut till alla elever, ta tillvara och utgå från deras erfarenheter. Vidare bör lärarna förhålla sig öppna och vara uppdaterade av såväl medierna som litteratur. Lärarna kan göra detta genom att inte värdera oavsett vilken konsumtion elevernas brukar. Lärarna kan även visa ett visst engagemang för elevernas intresse och dra nytta av deras kunskaper om konsumtionen och tekniken. I undervisningen måste lärarna också erbjuda eleverna litteratur och medier, verktygen som gör att deras kunskaper kan vidare utvecklas.

7. REFERENSLISTA

Litteratur

Amborn, H. & Hansson, J. (2002) *Läsglädje i skolan – En bok om litteraturundervisning tillsammans med slukarålderns barn*. Stockholm: En bok för alla

Bjurwill, C. (2001) *A, B, C och D – vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Carleson, V. (2003) Pojkars och flickors läsning – inspirera till läsande. I Norberg, I (red.) (2003) *Läslust och lättläst- att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst

Danielsson, H. (2004) Det känns som om det är på riktigt. I Olson, K. & Boreson, C. *Medieresor – om medier för pedagoger*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB

Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Egidius, H. (2000) *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Natur och kultur Andra utgåvan, första tryckningen

Heith, A. (2006) *Texter – medier – kontexter*. Lund: Studentlitteratur

Holmberg, O. (1994) *Ungdom och media*. Lund: Studentlitteratur

(2002) *Grundskolan Kursplaner och betygskriterier 2000*. Stockholm: Fritzes

Ingemansson, M. (2005) Hur gör vi barn till goda litteraturläsare? I Svenskläraryrskommitténs årsskrift (2005) *Perspektiv på didaktik – svenskämnet i fokus*. Stockholm: Natur och kultur

Lindmark, E. (2003) Det vidgade textbegreppet i kursplanerna. I Svenskläraryrskriften (2003) *Texter och så vidare – det vidgade textbegreppet i svensk skola och förskola*. Stockholm: Natur och kultur

(1969) *Läroplan för grundskolan – allmän del* Stockholm: Svenska Utbildningsförlaget Liber AB

(1980) *Läroplan för grundskolan – allmän del – mål och riktlinjer, kursplaner, timplaner* Stockholm: Liber UtbildningsFörlaget

(2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm: Fritzes

Medierådet (2006) *Ungar & Medier 2006 – fakta om barns och ungas användning och upplevelser av medier*. Stockholm: Utbildnings- och kulturdepartementet

Norstedts svenska ordbok – en ordbok för alla. (2003) Språkdata vid Göteborgs universitet
Stockholm: Norstedts förlag

Koppfeldt, T. (2004) Att upptäcka sig själv och sina dolda kunskaper. I Olson, K. & Boreson, C. *Medieresor – om medier för pedagoger*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB

Körling, A-M. (2003) Läsning från början. I Norberg, I (red.) (2003) *Läslust och lättläst – att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst

Persson, M. (red.) (2000) *Populärkulturen och skolan*. Lund: Studentlitteratur

Persson, M. (2002) *Kampen om högt och lågt – studier i den sena nittonhundratalsromanens förhållande till masskulturen och moderniteten*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion

Persson, M. & Thavenius, J. (2003) *Skolan och den radikala estetiken*. Malmö: Malmö högskola

- Rönnerberg, M. (1997) *TV är bra för barn*. Stockholm: Ekerlids Förlag
- Rönnerberg, M. (2006) *"Nya medier" – men samma gamla barnkultur?* Uppsala: Filmförlaget
- Svedner, P-O. (1999) *Svenskämnet och svenskundervisningen – närbilder och helhetsperspektiv*. Uppsala: Kunskapsföretaget
- Sjöberg, U. (2003) Hur använder barn och ungdomar medier – och varför? I Vårdsskildringsrådets skriftserie nr 29 (2003) *Barnens nät- Nätets barn- referat från ett kunskapsseminarium om barns och ungdomars Internetvanor*.
- Stensmo, C. (1994) *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur
- Svensson, C. (1989) *Barns och ungdomars läsning – problemöversikt och förslag till forskning*. Linköping: Tema Kommunikation
- Säljö, R. (2005) *Lärande & kulturella redskap – om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag
- Trost, J. (2007) *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur Tredje upplagan
- Vygotskij, L. S. Översättning: Öberg Lindsten, K. (1995) *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Werner, A. (1996) *Barn i TV- åldern*. Lund: Studentlitteratur
- Wåhlin, K. & Asplund Carlsson, M. (1994) *Barnens tre bibliotek – läsning av fiktionsböcker i slukaråldern*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Årheim, A. (2003) Kompetens och attityd i mångkulturella klassrum – litteraturens möjligheter och begränsningar. I Svenskläraryrningens årsskrift (2003) *Texter och så vidare – det vidgade textbegreppet i svensk skola och förskola*. Stockholm: Natur och kultur

Årheim, A. (2005) *Medier och identitet – i gymnasisters mångkulturella vardag*. Växjö: Växjö Universitet

Tidskrift

Säljö, R. (2003) Ingenting överträffar samtalet. I *Pedagogiska magasinet* nr 1 februari, 2003
Tema fångad av nätet

Elektroniska källor

Buckingham, D. (2004) *The Media Literacy of Children and Young People*.

http://www.ofcom.org.uk/advice/media_literacy/medlitpub/medlitpubrss/ml_children.pdf

Informationen hämtad 2007-11-17 klockan 14.40

Drotner, K. (2002) I Lagergren, M. (2002) *Barn lär sig mer hemma än i skolan*. Nättidningen *Zoom*

http://www.sfi.se/sfi/IMAGES/_SFI_PDF/ZOOM_ART/BARNHEMMA_SKOLAN.PDF

Senaste uppdatering 20 mars, 2006 Informationen hämtad 2007-11-05 klockan 15.32

Nationalencyklopedins Internettjänst, NE.se

http://www.ne.se.ezproxy.bibl.hkr.se/jsp/search/article.jsp?i_sect_id=252273&i_history=1

Informationen hämtad 2007-11-15 klockan 11.58

Skolverket (1997) *Bildning och kunskap – särtryck ur läroplanskommitténs betänkande skola för bildning (SOU 1992:94)*. <http://www.skolverket.se/sb/d/107>

Informationen hämtad 2007-12-20 klockan 11.50

Skolverket (2007) *Ett vidgat textbegrepp*. <http://www.skolverket.se/sb/d/561/a/1917>

Informationen hämtad 2007-12-02 klockan 17.36

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

Informationen hämtad 2007-11-05 klockan 16.42

von Feilitzen, C. (2002) I Lagergren, M. (2002) *Barn lär sig mer hemma än i skolan.*

Nättidningen *Zoom*

http://www.sfi.se/sfi/IMAGES/_SFI_PDF/ZOOM_ART/BARNHEMMA_SKOLAN.PDF

Senaste uppdatering 20 mars 2006 Informationen hämtad 2007-11-05 klockan 15.32

Filmer/TV-program

Ahrn, M. (2006) I Sveriges Utbildningsradio AB (2006) *Skolakuten – medier i undervisningen*. VHS Artikel: U100141-0

Frössevi, A. (2006) I Sveriges Utbildningsradio AB (2006) *Skolakuten: Att lära med media*.

DVD Artikel: U100019-07

Hansson, K. (2006) I Sveriges Utbildningsradio AB (2006) *Skolakuten – medier i undervisningen*. VHS Artikel: U100141-0

Haveri, J. (2006) I Sveriges Utbildningsradio AB (2006) *Mediekompassen: Mediafostran i skolan*. DVD Artikel: U100672-05

Holmberg, F. (2006) I Sveriges Utbildningsradio AB (2006) *Skolakuten: Att lära med media*.

DVD Artikel: U100019-07

Mustonen, A. (2006) I Sveriges Utbildningsradio AB (2006) *Mediekompassen: 7-12- åringar: slukandets tid*. DVD Artikel: U100672-03

Muntlig källa

Professor Hans Albin Larsson föreläsning *Skola eller kommunal ungdomsomsorg?* på

Högskolan Kristianstad 2007-10-26

Bilaga 1 Informationsbrev

Hej!

Vi är två lärarstudenter som går vår sista termin på Högskolan Kristianstad. Som avslutning på utbildningen ska vi skriva ett examensarbete (c-uppsats) med vetenskaplig inriktning. Detta innebär att vi ska undersöka ett specifikt område med koppling till skolans praktik och knyta an resultatet vi får fram till tidigare forskning inom samma område. Vår studie ska leda till att vi själva får ökad kunskap och förståelse om det område som vi studerar, men också förmedla kunskaper om läraryrket till dem som läser vår uppsats.

För att få svar på de frågor vi har angående elevernas litteratur- (tryckta publikationer) och mediekonsumtion (dator, tv, video/dvd, musik, dator-/tv-spel) hemma och i skolan kommer vi att genomföra en studie med hjälp av enkäter. Vi har valt att fokusera på elever i åldrarna mellan 9-12 år eftersom de förväntas vara läskunniga och är de som läser mest litteratur samt de som ofta använder olika medier, enligt forskning. Vi kommer också att genomföra ett antal intervjuer med lärare för att få ta del av deras tankar och åsikter om litteratur och mediekonsumtion samt hur de arbetar med denna konsumtion i skolan. Elevernas svar på enkäterna kommer vi sedan att jämföra med lärarnas intervjusvar och diskutera utifrån tidigare forskning för att på så vis försöka få svar på våra frågor.

Att delta i enkätundersökningen och intervjuerna är frivilligt och vem som helst kan avbryta besvarandet om han/hon inte vill delta längre. Detta får inga följder mer än att vi i vårt arbete räknar detta som bortfall. Alla som besvarar enkäterna och intervjuerna kommer att vara anonyma under hela processens gång. På enkäterna ska inte namn anges endast kön och lärarna som blir intervjuade kommer att tilldelas fiktiva namn eller beteckningar, för att garantera att elevernas och lärarnas identitet inte avslöjas. Materialet som vi får fram kommer endast att användas till vår undersökning.

Om ni har några frågor kan ni nå oss på:

Josefina Davidsson
XXXX-XXXXXX

Merit Lindström
XXXX-XXXXXX

Tack på förhand
Josefina & Merit

Vi godkänner vårt barns deltagande;

Återlämnas till klassläraren senast...

Ja

Nej

Elevens namn: _____

Bilaga 2 Enkätfrågor

1. Pojke

Flicka

2. Vad gör du för det mesta på din fritid efter skolan? Markera endast ett svarsalternativ.

A Läser litteratur till exempel böcker och tidningar

B Tittar på tv/film/dvd

C Sitter vid datorn till exempel chattar och surfar

D Spelar spel till exempel på datorn eller tv

E Lyssnar på musik

F Annat: _____

3. Hur ofta sitter du vid datorn på fritiden? Markera endast ett svarsalternativ.

A Varje dag

B 2-3 dagar i veckan

C 1 gång i veckan

D Varannan vecka

E 1 gång i månaden

F Aldrig

4. Hur ofta spelar du dator/tv-spel på fritiden? Markera endast ett svarsalternativ.

A Varje dag

B 2-3 dagar i veckan

C 1 gång i veckan

D Varannan vecka

E 1 gång i månaden

F Aldrig

5. Hur ofta tittar du på tv/film/dvd på fritiden? Markera endast ett svarsalternativ.

A Varje dag

B 2-3 dagar i veckan

C 1 gång i veckan

D Varannan vecka

E 1 gång i månaden

F Aldrig

6. Läser du annan litteratur på fritiden än läxor? Markera endast ett svarsalternativ.

A Varje dag

B 2-3 dagar i veckan

C 1 gång i veckan

D Varannan vecka

E 1 gång i månaden

F Aldrig

7. Hur ofta lyssnar du på musik på fritiden? Markera endast ett svarsalternativ.

- A Varje dag
- B 2-3 dagar i veckan
- C 1 gång i veckan
- D Varannan vecka
- E 1 gång i månaden
- F Aldrig

8. Hur ofta använder du datorn i skolan? Markera endast ett svarsalternativ.

- A Varje dag
- B 2-3 dagar i veckan
- C 1 gång i veckan
- D Varannan vecka
- E 1 gång i månaden
- F Aldrig

Om du har svarat aldrig gå vidare till fråga 10.

9. Vad använder du datorn till i skolan? Rangordna från 1-4. 1=mest 4=minst

- A Skriver tillexempel arbeten och berättelser
- B Söker tillexempel fakta och information
- C Tillverka tillexempel egen film och digitala berättelser
- D Annat: _____

10. Hur ofta tittar du på tv/film/dvd i skolan? Markera endast ett svarsalternativ.

A Varje dag

B 2-3 dagar i veckan

C 1 gång i veckan

D Varannan vecka

E 1 gång i månaden

F Aldrig

11. Rangordna nedanstående alternativ från 1-4 där 1=förekommer mest och 4=förekommer minst i skolan?

A Användning av datorn

B Litteratur tillexempel böcker och tidningar

C Tv/film/Dvd

D Annat: _____

Tack för att du svarade på frågorna.

Bilaga 3 Intervjufrågor

- 1. Hur arbetar du med litteratur i skolan? (tryckta publikationer)**
 - a. Ge exempel och motivera ditt svar (konkreta)
- 2. Hur arbetar du med olika medier i din undervisning?**
 - a. Ge exempel och motivera ditt svar (konkreta)
 - b. Hur använder eleverna datorn i undervisningen? (skriva berättelser, spela spel, söka fakta)
- 3. Hur tror du att dina elever använder sig av litteratur på sin fritid?**
 - a. Vilken litteratur tror du dominerar? (faktaböcker, läromedel, skönlitteratur, serier, tidningar)
- 4. Hur tror du att dina elever använder sig av medierna: datorn, tv, film/dvd, dator-/tv-spel på sin fritid?**
 - a. Vilket av dessa medier tror du dominerar på fritiden?
- 5. Vilken plats tror du att olika medier och litteratur har i skolan idag?**
- 6. Vilka är, enligt din mening, de viktigaste möjligheterna för att få till stånd en balans mellan litteratur och övrig mediekonsumtion i undervisningen?**
 - a. Kan du se några hinder med att få till en balanserad konsumtion av olika medier och litteratur i din undervisning?